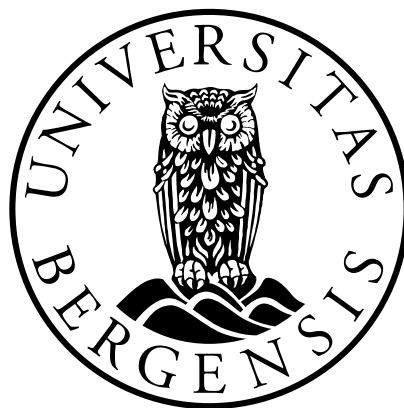

Havrettskonvensjonens grenser for kyststatens bruk av makt overfor skip under fremmed flagg

Kandidatnummer: 120

Antall ord:

12 918

JUS399 Masteroppgave

Det juridiske fakultet

UNIVERSITETET I BERGEN

11.12.2017

1.	Innledning.....	3
1.1	Temaets aktualitet og oppgavens problemstilling	3
1.2	Avgrensning og sentrale begrep.....	4
1.3	Sentralt kildemateriale	6
1.3.1	Innledning.....	6
1.3.2	Havrettskonvensjonen	7
1.3.3	Bruk av andre kilder som tolkningsmoment	7
1.3.4	Folkerettslig sedvanerett.....	8
1.3.4.1	Innledning.....	8
1.3.4.2	Folkerettspraksis	8
1.4	Videre fremstilling	9
2.	Jurisdiksjon	10
2.1	Kyststatsjurisdiksjon og flaggstatsjurisdiksjon	10
2.2	Indre farvann, territorialfarvann og tilstøtende sone	10
2.3	Den økonomiske sone, kontinentalsokkelen og åpent farvann	11
2.4	Retten til uavbrutt forfølgelse.....	12
3.	Maktbruk ved håndhevelse.....	14
3.1	Innledning.....	14
3.2	Havrettskonvensjonen	14
3.2.1	Territorialfarvannet, den tilstøtende og den økonomiske sone	14
3.2.2	Kontinentalsokkelen og åpent farvann	15
3.2.3	Artikkel 225.....	17
3.3	Havrettskonvensjonen og supplementære kilder.....	18
3.4	Sedvaneretten	21
3.4.1	Innledning.....	21
3.4.2	I'm Alone (1935) – kommisjon	22
3.4.3	Red Crusader (1962) – kommisjon	23
3.4.4	Fisheries Jurisdiction Case (1998) – ICJ	25
3.4.5	the M/V «Saiga» (No.2) (1999) - ITLOS	25
3.4.6	Guyana v. Suriname (2007) – PCA.....	27
3.4.7	Philippines v. China (2016) – PCA.....	30
4.	Avslutning.....	31
5.	Kildeliste	34
5.1	Juridisk teori	34
5.2	Love, konvensjoner og resolusjoner	36
5.2.1	Norsk rett.....	36

5.2.2	Folkerett	36
5.3	Rettspraksis	37
5.3.1	Norsk rett.....	37
5.3.2	Folkerett	37
5.4	Andre kilder	38

1. Innledning

1.1 Temaets aktualitet og oppgavens problemstilling

Havet består av en betydelig ressursrikdom. I lys av de kommende, globale utfordringene verden står ovenfor, så som matsikkerhet, klimaendringer og behovet for nye energikilder, har havet blitt stadig viktigere for verdenssamfunnet.¹ Kyststatlig håndhevelse av nasjonal lovgivning spiller en vesentlig rolle for realisering av havrettskonvensjonens formål, som er å fremme en rimelig og effektiv utnyttelse av havets forekomster og samtidig verne og bevare det marine miljøet.² Effektiv håndheving av nasjonal fiskerilovgivning vil for eksempel bidra til å bekjempe ulovlig fiske, noe som er en trussel mot det biologiske mangfoldet og en utfordring for bærekraftig forvaltning av ressursene.

Det er fortsatt mange uavklarte spørsmål i havretten. Norges folkerettslige forpliktelser knyttet til fising av snøkrabber i Smutthullet var nylig oppe til behandling i Høyesterett. I denne saken hadde et litauisk skip blitt ilagt et forelegg på bakgrunn av fangst av snøkrabbe på norsk kontinentalsokkel. Dom ble avsagt 29. november d.å. Høyesterett kom frem til at Norge hadde suverene rettigheter til snøkrabben etter havrettskonvensjonens regler. Den litauiske part skal angivelig ha klaget saken inn for *EFTA Surveillance Authority* for brudd på EØS-avtalen, men blitt avvist.³

Denne oppgaven skal se på havrettskonvensjonens grenser for kyststatens bruk av makt ved håndhevelse overfor skip under fremmed flagg. Temaet har liten dekning i juridisk teori. Helt konkret vil oppgaven se på hvilke handlinger kyststaten kan foreta seg i håndhevelsessituasjoner. Kyststaten har på grunn av sin beliggenhet særlige rettigheter i havet som den kan ivareta gjennom lovgivning og håndhevelse.

Vanlige håndhevelsestiltak på havet kan være alt fra bruk av sirener og lyskastere til bruk av våpen. For oppgavens problemstilling er det interessant å se på under hvilke omstendigheter havrettskonvensjonen tillater at de enkelte maktmidlene anvendes og hvorvidt det foreligger noen øvre grense for utøvelsen av disse. Disse avgrensningene vil i så fall kunne begrense kyststatens utøvelse av sin håndhevelsesjurisdiksjon. Det er spesielt håndhevelse overfor skip under fremmed flagg som reiser flere komplekse problemstillinger. Spørsmålet omkring grensene for bruk av makt blir særlig satt på spissen i de tilfeller der skipet forsøker å unndra seg kyststatens håndhevelse.

Norge, som et land med verdens nest lengste kyst på hele 100 915 km (inkludert alle øyer), har et stort havområde å kontrollere. Det er Kystvakta som i hovedsak utøver den

---

¹ OECD. *The Ocean Economy in 2030* (2016), <http://dx.doi.org/10.1787/d7460f36-no> [28.11.2017]

² United Nations Convention on the Law of the Sea, 10. desember 1982, s.25.

³ Norges Høyesterett. *Fangst av snøkrabbe i Smutthullet kan straffes*, av 29.11.2017, <https://www.domstol.no/no/Enkelt-domstol/-Norges-Hoyesterett/Avgjorelser/siste-avgjorelser/fangst-av-snokrabbe-i-smutthullet-kan-straffes/> [03.12.2017]; NRK. *ESA avviser klage fra snøkrabbefiskere*, av 24.10.2017, https://www.nrk.no/finnmark/esa-avviser-klage-fra-snokrabbe-fiskere_-1.13718942 [28.11.2017]

håndhevende funksjon til havet. Kystvakta driver fiskerioppsyn, miljøvern, søk og redning i tillegg til tolloppsyn. Gjennom kystvaktloven utøver Kystvakta kontroll på vegne av flere statlige etater og har etter loven kompetanse til å utøve ulike former for kontroll- og tvangstiltak. Det følger av det dualistiske prinsippet at det norske rettssystemet ikke kan bygge direkte på rettigheter eller forpliktelser hjemlet i folkeretten. Utgangspunktet er derfor at statlige organ forholder seg til intern rett. Det er imidlertid et presumsjonsprinsipp om at «norsk lov så vidt mulig skal tolkes i samsvar med våre folkerettslige forpliktelse», jfr. Finanger I-dommen.⁴ Konvensjonens begrensninger for maktbruk ved håndhevelse er av den grunn også vesentlig for fastlegging av tilsvarende grenser etter norsk rett. Kystvaktlovens § 4 slår også fast at loven gjelder med de begrensninger som følger av folkeretten. Det betyr at havrettskonvensjonens grenser dermed er direkte relevant for Kystvakta.

1.2 Avgrensning og sentrale begrep

Av plasshensyn vil oppgaven ikke ta for seg makt brukt i selvforsvarstilfeller. Det vil av samme årsak heller ikke være anledning til å gi en nærmere redegjørelse av alle bestemmelsene om håndhevelse i havrettskonvensjonen. Oppgaven vil avgrense seg til å tolke utvalgte artikler om kyststatens generelle håndhevelsesjurisdiksjon i hver av de maritime sonene.

Oppgavens tema er kyststatens håndhevelse overfor fremmede skip, men det ikke dermed sagt at vurderingen faller annerledes for en arkipelstat. Fremstillingen tar utgangspunkt i håndhevelsessituasjoner der skip står mot skip, men oppgavens funn vil trolig ha tilsvarende anvendelse i tilfeller der håndhevelse overfor fremmede skip skjer fra fly.

I oppgaven anvendes *skip* som en felles betegnelse for båter, uavhengig av størrelse eller type. I havrettskonvensjonen anvendes både «ship» og «vessel» uten at det følger med en definisjon av begrepene. Havrettskonvensjonen opererer øyensynlig ikke med et klart skill. *Fartøy* synes å favne bredere enn *skip*, siden det omfatter andre fremkomstmiddel til sjøs enn skip. I denne fremstillingen skiller det heller ikke mellom begrepene skip og fartøy, men utgangspunktet er likevel at håndhevelsen skjer mellom skip.

Håndhevelse kan omfatte handlinger frem til oppbringning av et skip, oppbringning av skipet og etterfølgende straffeforfølgelse. I lys av oppgavens problemstilling vil begrepet håndhevelse brukes i en snever forstand, der straffeforfølgelse ikke omfattes av begrepet. Det er spesielt alle steg frem til endelig pågripelse av person eller oppbringning av skip som er interessant for oppgavens tema.

I oppgaven anvendes begrepene *makt* og *maktbruk* om hverandre. Begrepene viser til den form for fysisk kontrollhandling som kyststaten utøver ved håndhevelse. Begrepet *maktmidler* viser til de konkrete formene kyststaten anvender makt på. Gjennom oppgavens

---

⁴ Rt 2000 s. 1811, på s.1826.

problemstilling vil fremstillingen belyse hva maktbruk er i kontekst av havrettens regler om håndhevelse. Av den grunn vil det ikke bli gitt en definisjon av hva makt er i denne delen av fremstillingen, men det vil bli forsøkt utledet sentrale linjer om hva makt er fra kildemateriale.

Med *maritime soner* menes den inndeling av havet som følger av havrettskonvensjonen; indre farvann, territorialfarvann, den tilstøtende sone, den økonomiske sone og åpent farvann. Kontinentalsokkelen er ikke en maritim sone, men ligger under vannmassene i de respektive sonene som en naturlig forlengelse av landterritoriet.

Jurisdiksjon betegner statens myndighet over et rettssubjekt. En stat kan i kraft av sin jurisdiksjon blant annet gi lover, avsi dommer og bruke tvang. *Suverenitet* betegner en stats råderett over noe, men kan også bety uavhengighet. En stat kan på grunnlag av sin suverenitet disponere fritt over sitt territorium. Suverenitet gir staten eksklusiv jurisdiksjon; både lovgivningsjurisdiksjon og håndhevelsesjurisdiksjon innenfor dets landområde.

Lovgivningsjurisdiksjon gir staten myndighet til å vedta lover og forskrifter.

Håndhevelsesjurisdiksjon må foreligge for at staten skal kunne sikre etterlevelse av de foreskrevne regler.

Suverenitet og jurisdiksjon er ikke det samme, selv om det vanligvis henger tett sammen. En stat kan ha jurisdiksjon over noe, uten at staten har suverenitet. Kyststaten har for eksempel jurisdiksjon i den økonomiske sonen, men har ikke suverenitet i den sonen. Derimot har kyststaten *suverene rettigheter* over ressursene i den økonomiske sonen, som gir kyststaten eksklusiv jurisdiksjon knyttet til disse ressursene (mer om dette i kapittel 2).

I havretten er skillet mellom lovgivningsjurisdiksjon og håndhevelsesjurisdiksjon viktig. Én form for jurisdiksjon betyr ikke nødvendigvis at den andre også foreligger. Dette kan illustreres ved havrettskonvensjonens artikkel 211 som gir staten jurisdiksjon til å vedta lover og forskrifter i den økonomiske sonen for å hindre, redusere og kontrollere forurensning fra skip. Kyststaten har likevel ikke håndhevelsesjurisdiksjon over fremmede skip som forurenser før først etter 15 måneder fra vedtatt lovgivning.

I oppgaven brukes ordene *traktat* og *konvensjon* som betegnelse på folkerettslige avtaler inngått mellom to eller flere stater eller internasjonale organisasjoner. Begrepet konvensjon brukes vanligvis om mer omfattende avtaler, gjerne med et større antall parter enn hva som bruker å være tilfellet når avtalen omtales som en *traktat*. Med *resolusjon* menes det en beslutning eller erklæring vedtatt av en organisasjon eller en forsamling. *Sedvanerett* viser til rettsregler dannet på grunnlag av konsekvent og langvarig praksis i den tro at normene var rettslig forpliktende. Ordene *folkerettslig sedvane*, viser til praksis mellom stater så vel som internasjonale organisasjoner.

1.3 Sentralt kildemateriale

1.3.1 Innledning

Statuttene til *the International Court of Justice* (heretter *ICJ*) lister opp rettskildene som er anerkjent i folkeretten; konvensjoner, sedvanerett, generelle rettsprinsipp og subsidiære kilder slik som rettspraksis og juridisk teori, jfr. artikkel 38 (1).⁵ Listen regnes ikke som uttømmende.⁶

I folkeretten er det ingen hierarkisk systematisering av kildene, men det naturlige utgangspunkt vil likevel være først å undersøke relevante konvensjoner, så sedvanerett og deretter eventuelt generelle rettsprinsipper dersom det fortsatt er spørsmål som de to foregående rettskildene ikke har svar på. Rekkefølgen tar utgangspunkt i tilfeller der spørsmålet reguleres av enten den ene rettskilden eller den andre, men vanligvis er kildesituasjonen mer kompleks ved at flere rettskilder gjør seg gjeldende for samme forhold i et gjensidig samspill. ICJ-statuttens henvisning til «subsidiære» kilder kommer av at materialet ikke er en egen rettskilde, men at de likevel bidrar til å fastlegge rettsreglene ved å påvise formelle rettskilder.⁷ I denne oppgaven har juridisk teori blitt brukt som oppslagsverk og som hjelp til tolkning av de øvrige kildene.

Kyststatens håndhevelseshandlinger er regulert av flere rettskilder, både som sedvanerett og i form av konvensjon. I utgangspunktet er det flere rettsregler som kommer til anvendelse på samme forhold. Oppgaven avgrensers seg imidlertid til å se på hvilke grenser som følger av havrettskonvensjonen. Dette innebærer at det er konvensjonens regler som er utgangspunktet for oppgaven og dette endrer følgelig den metodiske tilnærmingen til å bli mer lik et «enten/eller»-tilfelle som nevnt ovenfor. Dersom det viser seg at havrettskonvensjonen ikke har tilstrekkelig svar på oppgavens problemstilling, vil fremstillingen ta for seg hvordan andre rettskilder regulerer spørsmålet om maktbruk. Likevel vil de andre rettskildene være tolkningsmoment til havrettskonvensjonen.

I folkeretten skilles det mellom *hard law* og *soft law*, avhengig av hvor rettslig bindende rettskilden er. *Hard law* fastsetter de bindende rettsreglene. Det vil derfor være naturlig å tillegge disse kildene mer vekt enn *soft law*-kilder. Oppgaven vil hovedsakelig bygge på *hard law*-kilder, særlig havrettskonvensjonen og sedvanerett. Det er likevel av interesse å trekke inn *soft law*-kilder som tolkningsmoment til *hard law*-kildene. Det er ofte slik at *soft law* over tid blir omgjort til *hard law*, for eksempel gjennom statspraksis som videre skaper sedvanerettsregler.

---

⁵ Statute of the International Court of Justice, 24. oktober 1945.

⁶ Ruud/Ulfstein, *Innføring i folkerett*, s.66 (2011).

⁷ Grant, *International Law Essentials*, s.11-12 (2014).

1.3.2 Havrettskonvensjonen

Havrettskonvensjonen ble opprettet i 1982 og trådte i kraft november 1994. I dag er havrettskonvensjonen ratifisert av 168 stater, hvorav Norge som ratifiserte den i 1996.⁸ Det forutsettes i denne oppgaven at de regler som utledes av konvensjonen blir håndhevet overfor skip som hører til en stat som også er part til havrettskonvensjonen. I oppgaven anvendes den engelske versjonen av konvensjonen, som er én av seks autentiske versjoner, jfr. havrettskonvensjonen artikkel 320. En norsk oversettelse av denne er imidlertid benyttet som hjelpemiddel.

Havrettskonvensjonen er den primære rettskilden for oppgavens problemstilling. Ordlyden skal som utgangspunkt uttrykke det konvensjonspartene har blitt enig om. I oppgaven vil det være konvensjonens bestemmelser om håndhevelse som tolkes, spesielt med henblikk på hvilken nedre terskel eller øvre grense som kan utledes fra den. Tolkning av havrettskonvensjonen blir her gjort i samsvar med de tolkningsprinsipp som fremgår av Wienkonvensjonen artikkel 31 og 32 om tolkning av traktater.⁹ Disse prinsippene er en kodifikasjon av sedvanerettens tolkningsprinsipper. Konvensjonsbestemmelsene vil bli tolket «in good faith in accordance with the ordinary meaning to be given to the terms of the treaty in their context and in the light of its object and purpose.», jfr. artikkel 31 (1).

Utfordringen for oppgaven er at konvensjonens regler om maktbruk har en knapp ordlyd og vage formuleringer. Tolkningen vil først skje ut fra en naturlig språklig forståelse av ordlyden. Deretter vil ordlyden bli tolket i kontekst av andre artikler og konvensjonen som helhet. Havrettskonvensjonens formål og gjenstand er relevant for tolkningen, men det har begrenset verdi for fastlegging av konkrete grenser utover de retningslinjer som følger av ordlyden. Oppgaven vil også komme nærmere inn på spørsmålet om havrettskonvensjonen skal tolkes snevert eller om prinsipper fra sedvaneretten kan innfortolkes i ordlyden.

1.3.3 Bruk av andre kilder som tolkningsmoment

Andre relevante folkerettsregler som kommer til anvendelse mellom havrettskonvensjonens parter kan trekkes inn som momenter ved tolkning av konvensjonen, jfr. Wienkonvensjonen artikkel 31 (3) bokstav c. Oppgaven kommer til å omtale andre konvensjoner med et virkeområde som grenser mot havrettskonvensjonens, og som også har bestemmelser om maktbruk under håndhevelse. Konvensjonene fastsetter egne rettsregler om maktbruk, men for oppgavens formål trekkes konvensjonene kun inn som tolkningsmoment til havrettskonvensjonen.

Oppgaven kommer til å se på flere resolusjoner fra FNs sikkerhetsråd og generalforsamling. ICJ-statuttene nevner ikke resolusjoner som relevante rettskilder, men resolusjonene er

---

⁸ United Nations. *Chronological lists of ratifications of, accessions and successions to the Convention and the related Agreements*, http://www.un.org/depts/los/reference_files/chronological_lists_of_ratifications.htm [17.11.2017]

⁹ Vienna Convention on the Law of Treaties, 23. mai 1969.

vedtatt i kraft av den jurisdiksjon Sikkerhetsrådet eller Generalforsamlingen har gjennom FN-pakten. Det kan derfor argumenteres for at resolusjonene derfor indirekte har relevans gjennom den status FN-pakten har som formell rettskilde.¹⁰

Hvorvidt FNs resolusjoner er bindende beror på hvilken type resolusjon det er. Resolusjoner fra Generalforsamlingen er som hovedregel ikke bindende. Sikkerhetsrådet har imidlertid mulighet til å vedta bindende resolusjoner i kraft av FN-paktens kapittel VII, men det er språket i selve resolusjonen som avgjør hvorvidt den er bindende for medlemsstatene eller ikke.¹¹ Resolusjonene anvendes på to måter i oppgaven. Den ene er som tolkningsmoment spesifikt for havrettskonvensjonens bestemmelser om oppbringelse av sjørøverskip. Den andre er som et tolkningsmoment for havrettskonvensjonen som helhet, under drøftelsen av hvorvidt havrettskonvensjonen skal tolkes i vid eller snever forstand.

Forarbeider eller andre forhold rundt forhandlingene av en konvensjon kan trekkes inn i tolkningen dersom tolkningsresultatet er uklart, tvetydig eller urimelig, jfr.

Wienkonvensjonen artikkel 32. Dette da i forsøk på å fremskaffe ytterligere støttemoment eller avklaringer ved tolkningstvil. For dette formål har kommentarene til havrettskonvensjonen blitt brukt. Det er for å få oversikt over hva som fremgår av konvensjonens forarbeider og andre forhold fra forhandlingene som kan være relevant for tolkningen.

1.3.4 Folkerettslig sedvanerett

1.3.4.1 Innledning

Folkerettens sedvanerett er uskrevne rettsregler som gjelder for stater og internasjonale organisasjoner. I denne oppgaven fastsetter sedvaneretten prinsippene for maktbruk ved håndhevelse. Sedvaneretten er en egen rettskilde, som betyr at prinsippene er egne rettsregler som gjelder uavhengig av havrettskonvensjonen. I oppgaven anvendes sedvanerett som en supplementær kilde til havrettskonvensjonens bestemmelser. I fremstillingen vil det forsøkes å belyse hvordan sedvaneretten står i gjensidig samspill med konvensjonen.

1.3.4.2 Folkerettspraksis

Rettspraksis utgjør hovedmateriale for oppgavens omtale av sedvaneretten. Selv om rettspraksis er en «subsidiær» rettskilde, vil hovedvekten ligge på analyse av rettspraksis for fastlegging av sedvanerettens prinsipper. For avgjørelsene som kom før havrettskonvensjonen vil utgangspunktet være at konvensjonen skal tolkes i lys av disse ettersom de forelå før konvensjonen ble vedtatt. Avgjørelsene som har kommet etter

---

¹⁰ Dahl, *Norsk fiskerijurisdiksjon overfor utenlandske fiskefartøyer*, s.22 (2009).

¹¹ Öberg, «The Legal Effects of Resolutions of the UN Security Council and General Assembly in the Jurisprudence of the ICJ», *European Journal of International Law*, Volume 16, nr.5, s.879-880 (2005).

vedtagelse, bør i tillegg tolkes i lys av havrettskonvensjonen. Dette siden flere av sakene springer ut av havrettskonvensjonens bestemmelser om staters rettigheter og plikter i havet.

Avgjørelsene kommer fra ulike tvisteløsningsorgan; enten fra egne ad-hoc kommisjoner, ICJ, *the International Tribunal for the Law of the Sea* (heretter *ITLOS*) eller *the Permanent Court of Arbitration* (heretter *PCA*). Avgjørelsene er bare bindende for partene i saken, men fordi sakene avgjøres på grunnlag av folkerettslig sedvanerett er de derfor relevant for oppgaven. Avgjørelsene har ikke prejudikatsvirkning som i norsk rett, men tvisteløsningsorganene vil som hovedregel vise til og følge opp tidligere avgjørelser på tvers av organene. Rettspraksis vil også bli brukt som tolkningsmoment for hvordan havrettskonvensjonens ordlyd bør leses. Uttalelser fra tvisteløsningsorganene om havrettskonvensjonens forhold til sedvanerettens regler er av spesiell relevans for oppgaven.

I havrettskonvensjonens artikkel 287 om tvisteløsning er det ingen hierarkisk rangering av de ulike tvisteløsningsorganene. Dette tilsier at avgjørelsene skal vektlegges likt. Det kan imidlertid tas til orde for at uttalelser fra havrettstribunalet om tolkning av havrettskonvensjonen bør veie noe mer siden det ble opprettet spesifikt for å behandle spørsmål knyttet i tilknytning til konvensjonen.¹²

1.4 Videre fremstilling

I kapittel 2 av oppgaven vil det bli gitt en kort fremstilling av kyststatens jurisdiksjon overfor fremmede skip. Redegjørelsen vil ta utgangspunkt i havrettskonvensjonens bestemmelser om jurisdiksjon. Fremstillingen vil forsøke å løfte frem hvilke grunnleggende begrensninger kyststatens jurisdiksjon har, særlig i forhold til flaggstatens jurisdiksjon og andre rettigheter som springer ut i fra prinsippet om havets friheter.

I oppgavens hoveddel, kapittel 3, vil det først bli foretatt en tolkning av utvalgte bestemmelser fra konvensjonen. Formålet er å se hvilke grenser for maktbruk som kan utledes av havrettskonvensjonen. I neste del av kapittelet vil annet relevant kildemateriale bli trukket inn som tolkningsmoment til havrettskonvensjonen. I den delen vil fremstillingen behandle spørsmålet om hvorvidt havrettskonvensjonen skal tolkes snevert eller om prinsipper fra sedvaneretten kan innfortolkes i ordlyden. Oppgaven vil så gå over til en nærmere gjennomgang og analyse av relevant folkerettspraksis. Fremstillingen vil bestå av seks ulike saker. Oppgavens avsluttende kommentarer følger i kapittel 4.

---

¹² Rothwell/Stephens, *The International Law of the Sea* (2. utgave), s.494-495 (2016).

2. Jurisdiksjon

2.1 Kyststatsjurisdiksjon og flaggstatsjurisdiksjon

Denne delen av oppgaven vil fokusere på å gjøre rede for kyststatens håndhevelsesjurisdiksjon. Formålet er å gi en generell innføring i havrettens regler om jurisdiksjon, som vil gi leseren nødvendig bakgrunnskunnskap for å lettere følge videre fremstilling i oppgaven. Først vil det bli gjort rede for forskjellen mellom kyststatsjurisdiksjon og flaggstatsjurisdiksjon. Deretter vil kyststatens jurisdiksjon i de ulike maritime sonene og over kontinentalsokkelen bli redegjort for. Avslutningsvis vil det bli sett nærmere på kyststatens rett til uavbrutt forfølgelse.

I havretten er det to overordnede og motstridende interesser – havets frihet på den ene siden og ønsket om en omfattende kyststatlig jurisdiksjon på den andre. Statens jurisdiksjon i havet er som utgangspunkt ekstraterritoriell, som betyr at jurisdiksjonen er utenfor statens landområde. Staten har jurisdiksjon i havet enten som *territorialstat* eller som *flaggstat*. Dette er avhengig av hvorvidt staten har jurisdiksjon på grunnlag av skipets flagg (skipets nasjonalitet) eller fordi staten er en kyststat.

Flaggstatens jurisdiksjon over et skip er som utgangspunkt eksklusiv, men når skipet befinner seg innenfor en maritim sone har kyststat og flaggstat parallell jurisdiksjon over skipet. Flaggstaten har jurisdiksjon over skipet uansett hvor det befinner seg. Kyststatens jurisdiksjon overfor skip under fremmed flagg vil derimot avta gradvis fra *grunnlinjen* og utover mot havet. Grunnlinjen ligger som en linje langs kysten og angir kyststatens grense mot havet. Kyststatens jurisdiksjon over et skip som seiler under kyststatens flagg (flaggstatsjurisdiksjon), påvirkes likevel ikke av kyststatens avtagende jurisdiksjon.

2.2 Indre farvann, territorialfarvann og tilstøtende sone

De ulike maritime sonene og kontinentalsokkelen måles fra kyststatens grunnlinje. Innenfor grunnlinjen ligger *det indre farvannet*, som inngår i statens territorium. I det indre farvannet har kyststaten full suverenitet på lik linje som på land. Det betyr at fremmede skip er underlagt kyststatens fulle lovgivnings- og håndhevelsesjurisdiksjon.

Området fra grunnlinjen og ut mot havet kalles *territorialfarvannet*, som kan ha en bredde på opptil 12 nautiske mil (nm). Kyststatens suverenitet strekker seg fra landterritoriet og indre farvann til territorialfarvannet. Dette omfatter også havbunn, undergrunn og luftrom over dette området. Til forskjell fra kyststatens suverenitet i indre farvann, står suvereniteten i territorialfarvannet i spenning med andre staters rett til uskyldig gjennomfart. Kyststaten har som utgangspunkt full lovgivnings- og håndhevelsesjurisdiksjon, men fremmede skip har rett til å ferdes fritt i territorialfarvannet uten hindring fra kyststaten. Skipets gjennomfart må imidlertid være en effektiv og kontinuerlig ferdsel som

ikke anses å være til skade for kyststatens fred, orden eller sikkerhet. Flaggstaten har jurisdiksjon over sitt skip når det er i kyststatens indre farvann og territorialfarvann, men kan ikke håndheve før skipet har forlatt sonene på grunn av kyststatens eksklusive jurisdiksjon.

Den tilstøtende sone ligger utenfor territorialfarvannet og kan ha en bredde på 12-24 nm fra grunnlinjen. Det er ulike oppfatninger om hvorvidt kyststaten har lovgivningsjurisdiksjon innenfor denne sonen. Det er likevel enighet om at kyststaten kan håndheve i den tilstøtende sone ved overtredelser eller forsøk på overtredelse av nasjonal lovgivning som omhandler toll, skatt, innvandring og helse. Til forskjell fra kyststatens jurisdiksjon i territorialfarvannet, danner jurisdiksjon i den tilstøtende sone ingen suverenitet over sonen eller dens ressurser. Den tilstøtende sone er en særskilt håndhevelsessone som skiller seg fra regimet for *den økonomiske sone*, selv om den tilstøtende sonen overlapper med den.

2.3 Den økonomiske sone, kontinentalsokkelen og åpent farvann

Den økonomiske sonen strekker seg opptil 200 nm fra grunnlinjen og ligger i området utenfor territorialfarvannet. I den økonomiske sonen har kyststaten suverene rettigheter til å undersøke, utnytte, bevare og forvalte naturforekomstene. Det gjelder også annen virksomhet for økonomisk utnyttelse og utforskning av sonen. I kraft av sin suverenitet har kyststaten eksklusiv lovgivnings- og håndhevelsesjurisdiksjon over disse ressursene. Likevel gjelder havets friheter innenfor den økonomiske sonen, såfremt frihetene ikke strider mot konvensjonens bestemmelser for sonen (mer om frihetene nedenfor). Dette betyr at kyststatens jurisdiksjon over fremmede skip er avgrenset til forhold som gjelder ressursene i- og økonomisk utnyttelse av sonen. Utover dette vil det fremmede skipet i hovedsak være underlagt flaggstatens jurisdiksjon.

Den økonomiske sonen regnes som «sui generis» og «sui juris», som betyr at det er en egen sone som statene utleder sine rettigheter og plikter fra. Den økonomiske sonen hører verken til åpent farvann eller til territorialfarvann. Av den grunn skal tvister som gjelder den økonomiske sone avgjøres på grunnlag av rettferdighet, jfr. havrettskonvensjonens artikkel 59. Dette innebærer at det ikke foreligger noen presumsjon i favør av kyststaten for spørsmål om rettigheter eller jurisdiksjon i sonen som ikke er regulert av havrettskonvensjonen.

Til sammenligning med regelregimet for det indre farvannet og territorialfarvannet, står andre staters rettigheter i den økonomiske sonen sterkere. Dette viser hvordan kyststatens jurisdiksjon gradvis avtar fra indre farvann (full suverenitet) til territorialfarvannet (suverenitet avgrenset mot uskyldig gjennomfart) og videre til den økonomiske sonen (havets friheter og flaggstatsjurisdiksjon avgrenset mot kyststatens suverene rettigheter).

Kontinentalsokkelen er en forlengelse av landterritoriet, og den strekker seg fra kysten og ut i sjøen frem til 200 nm fra grunnlinjen.¹³ Kyststaten har suverene rettigheter til naturforekomstene i- og på kontinentalsokkelen. Det er ikke nødvendig for kyststaten å påberope seg rettighetene slik som den må for å opprette en økonomisk sone; rettighetene er iboende. Under bestemte omstendigheter kan kyststaten også påberope seg en ytre kontinentalsokkel som går lenger enn 200 nm fra grunnlinjen. Kyststatens håndhevelsesjurisdiksjon er ikke direkte hjemlet i havrettskonvensjonen, men det fremgår av havrettskonvensjonens kommentarer at kyststatens jurisdiksjon også omfatter retten til å hindre eller straffe overtredelser som krenker de suverene rettighetene.¹⁴

Havområdene som ikke hører til sonene redegjort for over, regnes som *åpent farvann*. Her er utgangspunktet at flaggstatsjurisdiksjonen gjelder. Det finnes enkelte unntak til flaggstatsjurisdiksjonens eksklusivitet i åpent farvann. Alle stater kan kontrollere et fremmed skip dersom det er rimelig grunn til å mistenke at skipet driver med sjørøveri, slavehandel, ulisensiert kringkasting¹⁵ eller ulovlig håndtering av- og handel med narkotika og psykotrope stoffer. Tilsvarende visitasjonsrett foreligger når det er mistanke om at skipet er uten nasjonalitet, eller når skipet nekter å vise sitt flagg og det foreligger mistanke om at den håndhevende staten er skipets flaggstat.

Noen av frihetene i åpent farvann er retten til navigasjon, overflyging, legging av undersjøiske kabler- og rør samt oppføring av kunstige øyer og andre innretninger. Retten til uskyldig gjennomfart i territorialfarvannet springer også ut fra prinsippet om havets frihet, slik som navigasjonsfriheten.¹⁶

2.4 Retten til uavbrutt forfølgelse

Det følger av fremstillingen ovenfor at kyststatens jurisdiksjon beror på hvilken maritim sone det fremmede skipet befinner seg i. I utgangspunktet er kyststatens lovgivnings- og håndhevelsesjurisdiksjon knyttet til den samme maritime sonen, men *retten til uavbrutt forfølgelse* gir imidlertid kyststaten en særlig adgang til håndhevelse utenfor sonen som kyststaten utleder sin jurisdiksjon fra. Det betyr at kyststaten kan ha jurisdiksjon til å håndheve overfor fremmede skip på tvers av de maritime sonene. Retten til uavbrutt forfølgelse er spesielt relevant for oppgaven ettersom det gjerne er når et fremmed skip forsøker å unndra seg håndhevelse, at kyststaten tyr til sterkere maktmidler for å få stanset

---

¹³ Dette er den rettslige definisjonen av kontinentalsokkelen, som gir staten rettigheter uavhengig av hvor langt kontinentalsokkelen etter den geologiske definisjonen strekker seg.

¹⁴ Nordquist (red.), *United Nations Convention on the Law of the Sea 1982: A Commentary Volume II*, s. 895-896 (1993).

¹⁵ Visitasjonsretten i forbindelse med ulisensiert kringkasting etter artikkel 110 forutsetter at staten har jurisdiksjon etter artikkel 109. Artikkel 109 har en snevrere anvendelse enn hva som følger av artikkel 110 for det de øvrige forholdene.

¹⁶ Rothwell/Stephens, *op.cit.*, s.240-243 (2016).

skipet. Det er særlig i disse tilfellene at spørsmålet om grensene for kyststatens maktbruk blir aktualisert.

Retten til uavbrutt forfølgelse, også kjent som *hot pursuit*, er anerkjent i folkeretten som sedvanerett, men har siden blitt kodifisert i blant annet havrettskonvensjonens artikkel 111. Kyststaten kan oppta uavbrutt forfølgelse av et fremmed skip dersom kyststaten har god grunn til å tro at denne har overtrådt kyststatens lover eller forskrifter. Forfølgelsen må være innledet mens det fremmede skipet eller tilhørende båter befinner seg innenfor et område kyststaten har jurisdiksjon i. Det er et krav at kyststaten gir et stoppsignal før forfølgelsen innledes og det er en forutsetning at signalet er gitt fra en avstand som gjør det mulig for skipet å oppfatte dette.

I havrettskonvensjonens kommentarer legges det til grunn at det må foreligge håndfast bevis eller rimelig grunn til å mistenke at det har skjedd en overtredelse.¹⁷ Derfor bør kyststaten forvisse seg om hvilken type mistenkt overtredelse det gjelder og hvilken maritim sone skipet befant seg i når overtredelsen inntraff. Det stilles imidlertid ikke krav til at det forfølgende skipet selv befinner seg i den sonen som overtredelsen oppstår i. Retten til å håndheve reglene er like fullt intakt. Retten til å forfølge opphører automatisk dersom det forfulgte skipet når en annen stats territorialfarvann. Dette av hensyn til tredjestatens suverenitet i territorialfarvannet.

Hva som kan håndheves i kraft av retten til uavbrutt forfølgelse beror på hvilken maritim sone kyststaten utleder sin jurisdiksjon fra. Guilfoyle beskriver retten til uavbrutt forfølgelse som en forlengelse av kyststatens jurisdiksjon.¹⁸ Sett at kyststaten begynner å forfølge et fremmed skip som befinner seg i den tilstøtende sone, da er håndhevelsen begrenset til lovgivning som omhandler toll, skatt, innvandring eller helse. På samme måte vil forfølgelse fra den økonomiske sone være begrenset til handlinger som krenker kyststatens suverene rettigheter til ressursene eller til økonomisk utnyttelse av sonen.

---

¹⁷ Nordquist (red.) *United Nations Convention on the Law of the Sea 1982: A Commentary Volume III*, s.256, avsnitt 111.9 bokstav b (1995).

¹⁸ Guilfoyle, *Shipping Interdiction and the Law of the Sea* s.18-19 (2009).

3. Maktbruk ved håndhevelse

3.1 Innledning

Gjennomgangen i kapittel 2 viser at kyststatens jurisdiksjon avtar gradvis, men at kyststaten i alle maritime soner har en form for håndhevelsesjurisdiksjon overfor fremmede skip. I den videre fremstilling skal det undersøkes hvilke grenser havrettskonvensjonen setter for bruk av makt når jurisdiksjon til å håndheve først foreligger. Det forutsettes at kyststaten har jurisdiksjon over det fremmede skipet i samsvar med det som er beskrevet i kapittel 2.

I første del av kapittel 3 tar oppgaven for seg hva som kan utledes fra havrettskonvensjonens bestemmelser om håndhevelse. Deretter kommer oppgaven til å belyse hva juridisk teori sier om havrettskonvensjonens regler om maktbruk. I denne delen av oppgaven skal det vurderes hvorvidt konvensjonens ordlyd skal tolkes strengt eller om prinsipper fra sedvaneretten kan innfortolkes i ordlyden. Andre konvensjoner og FN-resolusjoner vil også bli nærmere omtalt og tolket. Avslutningsvis vil oppgaven komme nærmere inn på hvilke prinsipper om maktbruk ved håndhevelse som kan utledes fra sedvaneretten. I den delen av oppgaven vil fremstillingen bestå av en nærmere analyse av seks avgjørelser fra folkerettspraksis.

3.2 Havrettskonvensjonen

3.2.1 Territorialfarvannet, den tilstøtende og den økonomiske sone

Havrettskonvensjonen har ikke én enkelt artikkel eller del som regulerer kyststatens håndhevelsesjurisdiksjon. Kyststatens adgang til å håndheve er hjemlet i en rekke artikler som er spredt ut i konvensjonens ulike deler. Håndhevelse i territorialfarvannet er forankret i artikkel 25. I den tilstøtende sonen skjer håndhevelse etter artikkel 33 og håndhevelse i den økonomiske sonen er hjemlet i artikkel 73. I tillegg vil også artikkel 105 (jfr. 110) om sjørøveri i åpent farvann og artikkel 225 bli omtalt nærmere i denne delen av fremstillingen.

I territorialfarvannet kan kyststaten ta «necessary steps» og i den tilstøtende sone kan den utøve «control necessary». I den økonomiske sone kan kyststaten ta «measures [...] necessary», slik som «boarding, inspection, arrest and judicial proceedings».

Ordet «steps» viser til noe kyststaten kan foreta seg. Konteksten av ordlyden i artikkel 25, herunder uttrykkene «to prevent passage» eller «to prevent any breach of the conditions», taler for at «steps» viser til fysiske handlinger. Forståelsen støttes også i kontekst av konvensjonens øvrige bestemmelser, siden begrepet «steps» er brukt i andre artikler på en tilsvarende måte.¹⁹ Begrepet «measures» har ut fra en naturlig språklig forståelse tilnærmet likt innhold som «steps», mens «control» kan synes å ha en snevrere betydning enn dette. I

---

¹⁹ Se for eksempel artikkel 27(2) og (5). I begge ledd anvendes begrepet «steps», og i kontekst med leddets øvrige ordlyd synes det som om at «steps» omhandler faktiske handlinger. Begrepet «steps» er også brukt i artikkel 27 (3) og 94 (5), men ordlyden der er mindre klar på dette.

seg selv gir «control» uttrykk for å være mer spesifikt rettet mot håndhevelses handlinger, mens de andre begrepene isolert sett kan omfatte både flere former for fysiske handlinger. Forskjellen er likevel ikke av betydning for videre fremstilling ettersom håndhevelses handlinger er del av oppgavens fokus.

Felles for alle tre bestemmelsene er at handlingen som kyststaten foretar seg er «necessary». At handlingen må være «necessary» tilsier at det må være et behov for at makt anvendes. For å fastslå at noe er nødvendig må det måles opp mot noe annet. En handling som er nødvendig i et tilfelle er ikke automatisk nødvendig i et annet, siden det er omstendighetene som avgjør hvorvidt maktutøvelsen er nødvendig. Vilkåret «necessary» setter en nedre terskel som må overstiges før kyststaten kan anvende makt, og den terskelen må antas å ligge høyt.

Vilkåret om nødvendighet må leses i kontekst av formålet for hver bestemmelse. For territorialfarvannet skal handlingene være egnet «to prevent passage which is not innocent» eller «to prevent any breach of the conditions». Kravet om nødvendighet må leses tilsvarende i de to andre sonene. I den tilstøtende sone skal kontrollen utøves for å «prevent» eller «punish» overtredelse av nasjonal lovgivning om toll, skatt, innvandring og helse. I den økonomiske sonen er det for å «ensure compliance». Det ville være vanskelig å argumentere for at en handling var nødvendig dersom den for eksempel ikke bidro til å «prevent passage which is not innocent». Handlingene må derfor være hensiktsmessige i lys av den håndhevelsesjurisdiksjon kyststaten har i hver enkelt sone. Dette gir enn viss veiledning om hvordan vilkåret om nødvendighet skal vurderes. Er ikke maktutøvelsen hensiktsmessig for håndhevelsen, så er den heller ikke nødvendig.

3.2.2 Kontinentalsokkelen og åpent farvann

Havrettskonvensjonen har ingen uttrykkelig hjemmel for kyststatens håndhevelsesjurisdiksjon i tilknytning til kontinentalsokkelen, men det fremgår indirekte av ordlyden i artikkel 77 (1) som gir kyststaten «sovereign rights». Fraværet av en konkret bestemmelse om håndhevelse fører likevel til at dette faller utenfor oppgavens tema. Det er ikke dermed sagt at grensene som blir belyst i oppgaven ikke får tilsvarende anvendelse for kontinentalsokkelen.

Det følger av artikkel 105 at enhver stat kan oppbringe et skip som er tatt ved sjørøveri uavhengig av skipets flagg. Staten kan også pågripe personer og beslaglegge eiendeler ombord. Til forskjell for de øvrige bestemmelsene som er gjennomgått, så følger det ikke av ordlyden i artikkel 105 at maktbruken må være nødvendig.

Jurisdiksjon etter artikkel 105 forutsetter at vilkårene i artikkel 110 er oppfylt. Artikkel 110 (2) fremsetter klare krav til hvordan stater med jurisdiksjon etter første ledd må gå frem ved håndhevelsen overfor fremmede skip. Den håndhevende stat må handle trinnvis i en bestemt rekkefølge. Skulle mistanken bli avkreftet, for eksempel ved at tjenestemennene border skipet og ser at det ikke er et sjørøverskip, så har ikke staten jurisdiksjon til å foreta

ytterligere undersøkelser ettersom det ikke lenger foreligger mistanke. Annet ledd er utformet slik at den håndhevende stat får gradvis større jurisdiksjon, som utvides parallelt som mistanken underbygges gjennom undersøkelsene.²⁰

Det som kan utledes fra dette er at for hver handling som utøves overfor det fremmede skipet, så kreves det flere holdepunkter som kan rettferdiggjøre et nytt skritt med mer inngripende tiltak. Dette griper dermed inn i kyststatens adgang til å håndheve overfor et fremmed skip. Dette er imidlertid grenser som har mer å si for når håndhevelsesjurisdiksjon foreligger, enn for hvilke grenser som gjelder ved utøvelsen.

I juridisk teori er det enighet om at makt kan anvendes etter artikkel 110 ved at artikkelen implisitt også hjemler statens rett til å stoppe skipet.²¹ Dette for å håndheve den visitasjonsrett staten har. Det er også generell enighet i juridisk teori om at stater kan anvende makt overfor pirater i kraft av artikkel 105.²² Det underliggende spørsmålet er imidlertid om det stilles like eller andre vilkår til maktbruk etter artikkel 105 enn hva som gjelder for de øvrige sonene.

Fra slutten av 1990-tallet og begynnelsen av 2000-tallet opplevde verden en økning av sjørøveri utenfor kysten av Afrika og Sørøst-Asia. Utbredelsen av sjørøveri ble så stor at FN karakteriserte forholdene utenfor kysten av Somalia som «a threat to international peace and security».²³ På bakgrunn av utviklingen i- og utenfor Somalia, vedtok FNs sikkerhetsråd resolusjon 1838. Det fremgår av resolusjonen at Sikkerhetsrådet

[c]alls upon States ... to use on the high seas and airspace off the coast of Somalia **the necessary means**, in conformity with international law, as reflected in the Convention, for the repression of acts of piracy (min uth.).²⁴

Dette var en ikke-bindende oppfordring til medlemsstatene om å bruke jurisdiksjonen statene hadde etter havrettskonvensjonens regler om sjørøveri. Like fullt anvendes uttrykket «the necessary means» som betegnelse på håndhevelseshandlingene som statene kan utøve etter artikkel 105 jfr. 110. Tilsvarende formulering ble brukt i resolusjon 1816, som ble vedtatt samme år. Resolusjon 1816 gav stater en tidsbegrenset håndhevelsesjurisdiksjon i

---

²⁰ Geiss/Petrig, *Piracy and Armed Robbery at Sea: The Legal Framework for Counter-Piracy Operations in Somalia and the Gulf of Aden*, s.56 (2011); Gammeltoft-Hansen/Vedsted-Hansen, *Human Rights and the Dark Side of Globalisation: Transnational law enforcement and migration control*, s.141 (2016).

²¹ Guilfoyle, *op.cit.*, s.276 (2009); Geiss/Petrig, *op.cit.*, s.57 (2011); Gammeltoft-Hansen/Vedsted-Hansen, *op.cit.*, s.142 (2016).

²² Treves, «Piracy, Law of the Sea, and Use of Force: Developments off the Coast of Somalia», *European Journal of International Law*, Volume 20, nr. 2, s.399-414 (2009); Geiss/Petrig, *op.cit.*, s.68-69 (2011); Guilfoyle, *op.cit.*, s.45-53 (2009).

²³ Se for eksempel United Nations Security Council Resolution 1816 (2008); United Nations Security Council Resolution 1897 (2009) og United Nations Security Council Resolution 2015 (2011); Treves, *op.cit.*, s.399-414 (2009).

²⁴ United Nations Security Council Resolution 1838 (2008), punkt 3.

Somalias territorialfarvann etter FN-paktens kapittel VII.²⁵ Statenes jurisdiksjon til å håndheve i territorialfarvannet ble utledet av selve resolusjonen, men resolusjonen selv henviste videre til havrettskonvensjonen. Resolusjonen er derfor også relevant som et tolkningsmoment for artikkel 105.

Samme uttrykk ble brukt i de påfølgende resolusjoner i tilknytning til sjørøveri i Somalia.²⁶ Sikkerhetsrådets gjentatte bruk av begrepet «necessary means» for håndhevelse overfor pirater peker i retning av at nødvendighet også er et vilkår som er relevant for maktutøvelse etter artikkel 105.

3.2.3 Artikkel 225

Til forskjell fra de bestemmelsene som har blitt presentert hittil setter artikkel 225 klare grenser for maktbruk ved håndhevelse. Det følger av artikkel 225 at

In the exercise under this Convention of their powers of enforcement against foreign vessels, States shall not endanger the safety of navigation or otherwise create any hazard to a vessel, or bring it to an unsafe port or anchorage, or expose the marine environment to an unreasonable risk.

Mens begrepet «necessary» synes å legge en *nedre* terskel for når makt kan anvendes, fastsetter artikkel 225 en *øvre* grense for den makt som utøves. At kyststaten ikke kan «endanger the safety of navigation» vil i praksis bety at kyststaten ikke kan ta i bruk maktmiddel som kan utsette skipet for betydelig skade. Å skyte hull i skroget på et skip ville sette dets sikkerhet til sjøs i slik fare. Den begrensningen kan ikke utledes av vilkåret «necessary», som øyensynlig tillater slik maktbruk så lenge det ut fra omstendighetene er nødvendig og det er hensiktsmessig. Uttrykket «any hazard» favner enda bredere og vil som utgangspunkt utelukke alle handlinger som kan utsette skipet for fare.

Det underliggende spørsmålet er hvorvidt artikkel 225 gjelder for all håndhevelsesaktivitet som skjer etter konvensjonens regler eller om bestemmelsen har et avgrenset virkeområde. Det fremgår av artikkelens ordlyd at regelen gjelder «[i]n the exercise under this Convention of their powers of enforcement against foreign vessels». Ordlyden i seg selv taler for at forbudet gjelder for hele havrettskonvensjonen.

Artikkel 225 er plassert i havrettskonvensjonens del XII om vern og bevaring av det marine miljøet, under avsnittet «Safeguards» (beskyttelsesbestemmelser). Konvensjonens system taler motsetningsvis for at artikkel 225 ikke skal ha et bredere virkeområde enn de forhold som inngår i den delen av konvensjonen. Især siden dette er særregler som kommer i tillegg

---

²⁵ I folkeretten tolkes vanligvis «all necessary means» (min uth.) som en henvisning til militær maktbruk. Folkerettens sontring mellom militær makt og maktbruk ved håndhevelse behandles senere i kapittel 3 om saken *Guyana v. Suriname*.

²⁶ United Nations Security Council Resolution 1846 (2008), punkt 10 bokstav b og United Nations Security Council Resolution 1851 (2008).

til de alminnelige bestemmelsene om lovgivning og håndhevelse i sonene. Det fremgår også av havrettskonvensjonens kommentarer at under utarbeidelse av konvensjonen ble det fremsatt forslag om å plassere artikkel 225 i en ny del for generelle beskyttelsesbestemmelser. Ønsket var at regelen også skulle anvendes på håndhevelsesaktivitet etter konvensjonens øvrige deler, men forslaget førte ikke frem.²⁷ Dette er moment som også taler mot at artikkel 225 har et bredere virkeområde enn hva som hører til del XII i konvensjonen.

Shearer mener at i lys av de praktiske sidene ved håndhevelse når et skip forsøker å unndra seg, så skal artikkelen «be read subject to the customary law principles ... and not as a blanket prohibition against the use of force in any circumstances».²⁸ Skodvin er imidlertid av den oppfatning at for del XII må utgangspunktet for vurderingen fortsatt være artikkel 225.²⁹ Å sette til side artikkel 225 ved eventuell motstrid med sedvaneretten, ville være lite forenelig med partenes ønsker ved at det ville uthule bestemmelsen. Det ville være mer nærliggende å forholde seg til ordlyden i artikkel 225 siden den er klar og synes å vise hva partene har blitt enig om. Dette i tilknytning til vern og bevaring av det marine miljø etter havrettskonvensjonens regler.

3.3 Havrettskonvensjonen og supplementære kilder

Ved å gå gjennom utvalgte artikler fra havrettskonvensjonen viser gjennomgangen at «necessary» står igjen som et tilbakevendende vilkår for bruk av makt. Artiklernes formål og formuleringer varierer, men den nedre terskelen for maktbruk er øyensynlig lik. Ut fra en snever tolkning av konvensjonens bestemmelser kan det synes som at kyststaten har jurisdiksjon til å anvende alle maktmidler, også dødelig makt, så lenge terskelen om nødvendighet er nådd.

Skodvin tar til orde for at vurderingen om maktbruk ikke nødvendigvis er forskjellig for de ulike delene av konvensjonen. Han argumenterer for at generelle retningslinjer fra folkerettslig sedvane er relevant for tolkning av havrettskonvensjonen og at sedvaneretten i dag også må tolkes i lys av konvensjonen. Han legger videre til grunn at dersom det ikke er snakk om et markert avvik mellom sedvaneretten og havrettskonvensjonen, så vil det heller ikke være grunnlag for å operere med et separat regelregime for maktbruk.³⁰

Skodvins argumentasjon har støtte i øvrig juridisk teori. Blant annet Treves tar til ordet for at «[I]imits to such use of force in the exercise of police action authorized by international law have been indicated in dispute-settlement and treaty practice». Shearer tar det et skritt lenger, ved å si at «safeguards must be imported from international case law and treaties

---

²⁷ Nordquist, *op.cit.*, s.298-333 avsnitt 220.11 bokstav a, 225.7 og 224.5 (1995).

²⁸ Shearer, «Problems of Jurisdiction and Law Enforcement against Delinquency Vessels», *International and Comparative Law Quarterly* vol. 35, nr.2, s.342 (1986).

²⁹ Skodvin, «Folkerettslege grenser for bruk av makt ved oppbringning av skip under framand flagg», *Lov og rett*, årgang 46, nr.8, s.474 (2007).

³⁰ Skodvin, *op.cit.*, s.474 (2007).

applicable to law enforcement at sea».³¹ Synspunktene i juridisk teori reiser spørsmålet om hvorvidt havrettskonvensjonens ordlyd skal tolkes i snever forstand eller om prinsippene fra sedvaneretten også skal innfortolkes.

Det følger av FNs *Fish Stocks Agreement* (heretter *FSA*) artikkel 22 (2) bokstav f at inspektørene skal

avoid the use of force except when and **to the degree necessary** to ensure the safety of the inspectors and where the inspectors are obstructed in the execution of their duties. The degree of force used shall not exceed that **reasonably required in the circumstances** (min uth.).³²

I likhet med havrettskonvensjonen legger *FSA* til grunn vilkåret «necessary» for å anvende makt. Det er imidlertid også et krav i *FSA*s bestemmelser om at maktbruken ikke skal overgå hva som er «reasonably required». *FSA* stiller med andre ord et krav om proporsjonalitet. Maktbruken må være rimelig sammenholdt med forholdene rundt håndhevelseshandlingen. De samme vilkårene er også brukt i *Convention on the Suppression of Unlawful Acts of Violence against the Safety of Maritime Navigation* (heretter *SUA*).³³ Det følger av artikkel 8bis (9) at maktutøvelsen «shall not exceed the minimum degree of force which is **necessary and reasonable** in the circumstances» (min uth.).

*SUA*s ordlyd er tilnærmet lik *FSA*s bestemmelse, men kan gi uttrykk for en noe strengere regel med formuleringen «the minimum degree of force». Formuleringen gir uttrykk for en noe strengere regel om proporsjonalitet. Det kan imidlertid skyldes at det er mer sannsynlig at tjenestemenn som håndhever reglene etter *SUA*-konvensjonen er væpnet enn at fiskeriinspektører er det.³⁴

I både *FSA*-konvensjonen og *SUA*-konvensjonen følger det direkte av ordlyden at maktbruken skal være proporsjonal. *FSA*-konvensjonen bygger videre på- og utdyper havrettskonvensjonens regler om vandrende og langtmigrerende fiskebestander. *SUA*-konvensjonen på sin side kriminaliserer flere forhold som grenser mot havrettskonvensjonens regler om sjørøveri. I tillegg får enkelte stater, gjennom

---

³¹ Treves, *op.cit.*, s.399-414 del 7 (2009); Shearer, *op.cit.*, s.342 (1986); se også Kwast, «Maritime Law Enforcement and the Use of Force: Reflections on the Categorisation of Forcible Action at Sea in the Light of the Guyana/Suriname Award», *Journal of Conflict and Security Law*, Volume 13, nr. 1, s.49-91 del 2 (2008); Weller (red.). *The Oxford Handbook of the Use of Force in International Law*, s.1064-1066 (2015); Elferink/Rothwell/Scott/et.al. (red.), *The Oxford Handbook of the Law of the Sea*, Oxford, s.856 (2015); Geiss/Petrig, *op.cit.*, s.69 (2011); Rothwell/Stephens, *op.cit.*, s.452 (2016).

³² The United Nations Agreement for the Implementation of the Provisions of the United Nations Convention on the Law of the Sea of 10 December 1982 relating to the Conservation and Management of Straddling Fish Stocks and Highly Migratory Fish Stocks, 4. august 1995.

³³ Convention for the Supression on Unlawful Acts against the Safety of Maritime Navigation, 14. oktober 2005.

³⁴ Guilfoyle, *op.cit.*, s.278 (2009).

konvensjonen, jurisdiksjon til å håndheve SUA-konvensjonens regler.³⁵ Begge konvensjoner regulerer spørsmålet om maktbruk og bestemmelsene som skal håndheves ligger tett opp mot havrettskonvensjonen. Dette gir dem derfor relevans for tolkningen av konvensjonen.

Grensene som følger av FSA og SUA er strengere enn hva en snever tolkning av havrettskonvensjonens ordlyd tilsier. Ordlyden er det naturlige utgangspunktet for å finne frem til hva konvensjonspartene har blitt enig om. Siden havrettskonvensjonen ikke stiller et eksplisitt krav om proporsjonalitet slik FSA og SUA-konvensjonen gjør, peker det i retning av at det var et bevisst valg å bare stille nødvendighet som vilkår for maktbruk.

Det fremgår av konvensjonens forord at det var partenes ønske å «settle ... all issues relating to the law of the sea» og «establish[ing] though this Convention ... a legal order for the seas and oceans».³⁶ Dersom spørsmålet om tolkning sees i lys av konvensjonens formål, så taler også dette for at ordlyden skal tolkes strengt siden partene ønsket å løse alle spørsmål gjennom konvensjonen.

Ifølge Shearer var partene motvillige til å diskutere innholdet av «necessary» og «enforcement measures» under forhandlingene av konvensjonen med begrunnelse om at det var tilstrekkelig regulert gjennom folkerettslig sedvanerett.³⁷ Dette taler for at havrettskonvensjonens bestemmelser er ment å skulle suppleres med prinsippene fra sedvaneretten.

Det følger av FNs generalforsamlings resolusjon 34/169 *Code of Conduct for Law Enforcement Officials* (heretter *UN Code of Conduct*) artikkel 3 at «[l]aw enforcement officials may use force only when strictly necessary and to the extent required for the performance of their duty».³⁸ I likhet med havrettskonvensjonen stilles det bare et krav om at maktbruken er nødvendig. Det understrekes imidlertid i kommentarene til *UN Code of Conduct* at artikkelen likevel ikke skal tolkes dit hen at den tillater uproporsjonal bruk av makt for å oppnå et ellers legitimt mål. Dette viser at kravet om proporsjonalitet også er et vilkår for maktbruk etter *UN Code of Conduct*, selv om ordlyden i seg selv bare stiller krav om nødvendighet.

Resolusjonen er et *soft law*-instrument, men prinsippene har senere blitt fulgt opp i blant annet FNs *Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials* som består av anbefalinger for nasjonal implementering av prinsippene.³⁹ Dette viser at

---

³⁵ Konvensjonen gir flaggstat, kyststat, havnestat og staten som holder mannskapets nasjonalitet jurisdiksjon til å håndheve. Konvensjonen tar i hovedsak for seg håndhevelse utenfor territorialfarvann.

³⁶ United Nations Convention on the Law of the Sea, 10. desember 1982, s.25.

³⁷ Shearer, *op.cit.*, s.341 (1986).

³⁸ United Nations General Assembly Resolution 34/169 «Code of Conduct for Law Enforcement Officials», 17 December 1979.

³⁹ Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials (United Nations General Assembly Resolution 34/169), 27. august til 7. september 1990.

prinsippene fra *UN Code of Conduct* har gjennomslagskraft og bør kunne vektlegges noe ved tolkning av havrettskonvensjonen, jfr. det som er beskrevet om den rettskildemessige betydningen av *soft law*-kilder i kapittel 1. Dette er et moment som peker i retning av at konvensjonens ordlyd ikke bør tolkes for strengt ettersom vilkåret om proporsjonalitet synes å være tett knyttet til vilkåret om nødvendighet.

Havrettstribunalet uttalte i *the M/V Saiga (No.2)*-saken (heretter *Saiga*) at «[t]he basic principle concerning the use of force in the arrest of a ship at sea has been reaffirmed» i FSA's artikkel 22 1(1) bokstav f.⁴⁰ Havrettstribunalet anvendte prinsippene i FSA for å avgjøre spørsmålet om hvorvidt maktbruken utøvd i den saken var lovlig etter folkerettens regler. Uttalelsen tilsier at havrettskonvensjonen skal tolkes i lys av FSA. I tillegg, tatt i betraktning at FSA-konvensjonen bygger på havrettskonvensjonens regler, så taler det for at håndhevelsen av begge konvensjoner skal følge samme retningslinjer. Dette kommer også til uttrykk i FSA-konvensjonens artikkel 4 der det står at «[t]his Agreement shall be interpreted and applied in the context of and in a manner consistent with the Convention».

I *Saiga*-saken la havrettstribunalet til grunn at havrettskonvensjonen «does not contain **express provisions** on the use of force in the arrest of ships» (min uth.).⁴¹ Dette taler også for at retningslinjer fra sedvaneretten skal innfortolkes i havrettskonvensjonens bestemmelser. Havrettstribunalets uttalelser er spesielt relevante for tolkningen av havrettskonvensjonen og bør derfor kunne tillegges vekt, jfr. det som er beskrevet i kapittel 1 om havrettstribunalet.

Fremstillingen ovenfor viser at det er flere holdepunkter for at havrettskonvensjonens ordlyd ikke skal tolkes strengt. Konvensjonen bør tolkes i lys av de grunnleggende prinsipp som følger av sedvaneretten og dette kommer til uttrykk i FSA artikkel 22 (1) bokstav f. Disse prinsippene vil bli redegjort for i neste del av oppgaven.

3.4 Sedvaneretten

3.4.1 Innledning

I denne delen av oppgaven vil fremstillingen bestå av seks avgjørelser fra ulike tvisteløsningsorgan. Oppgaven vil ta for seg sakene *I'm Alone*, *Red Crusader*, *Fisheries Jurisdiction Case*, *the M/V Saiga (No.2)*, *Guyana v. Suriname* og *Philippines v. China*, som vil bli redegjort for i kronologisk rekkefølge. *I'm Alone* og *Red Crusader* kom før havrettskonvensjonen trådte i kraft. De fire andre sakene kom etter konvensjonens ikrafttredelse, men partene i *Fisheries Jurisdiction Case* var ikke medlemmer av denne når saken ble behandlet. Hvilken betydning det har for sakenes rettskildemessige vekt for

---

⁴⁰ «The M/V 'Saiga' (No.2) », *Saint Vincent and the Grenadines v. Guinea*, avsnitt 156.

⁴¹ *Ibid.*, avsnitt 155.

tolkning av havrettskonvensjonen er redegjort for i kapittel 1. I denne delen av oppgaven skal fremstillingen belyse hvilke grenser for maktbruk som kan utledes fra sedvaneretten.

3.4.2 *I'm Alone* (1935) – kommisjon⁴²

Saken *I'm Alone* sto mellom Canada og USA. *I'm Alone* var et skip som seilte under britisk flagg, men som var registrert i Canada. Skipet ble brukt til å smugle brennevin inn i USA. I kraft av en traktat mellom USA og Canada fikk den amerikanske kystvakten jurisdiksjon til å borde canadiske skip for å undersøke og eventuelt oppbringe de som forsøkte eller brøt USAs forbud mot import av alkohol. *I'm Alone* forsøkte å unndra seg håndhevelse fra det amerikanske kystvaktskipet *Wolcott* ved å flykte ut mot åpent farvann. Et annet kystvaktskip, *Dexter*, slo følge med *Wolcott* underveis i forfølgelsen. *Dexter* avfyrte flere skudd mot *I'm Alone*, som til slutt ble senket i internasjonalt farvann. Hovedspørsmålet var om USA hadde rett til å utøve uavbrutt forfølgelse og om maktbruk utøvd overfor *I'm Alone* var lovlig.

Under forutsetningen av at USA hadde rett til uavbrutt forfølgelse kom kommisjonen frem til at USA «might ... use necessary and reasonable force for the purpose of effecting the objects of boarding, searching, seizing and bringing into port the suspected vessel».⁴³ Likevel kom kommisjonen frem til at USAs handlinger var i strid med folkeretten.

I likhet med havrettskonvensjonen anvender kommisjonen vilkåret «necessary» som begrensning for maktbruken ved håndhevelseshandlinger. Kommisjonen aksepterer at maktbruk er tillatelig med det formål å «effect[ing] the objects». Nødvendighet må altså vurderes opp mot noe, slik som tolkningen av havrettskonvensjonen viser.

Maktbruken skal være nødvendig og den må være «reasonable», som betyr at vilkårene er kumulative. Vilråene overlapper og er vanskelig å skille, men vilråene har en noe forskjellig virkning. For eksempel kan det tenkes et tilfelle der en liten, rask fritidsbåt driver ulovlig fiske, flykter når kyststaten forsøker å borde båten. Siden kyststatens skip er større og tregere er eneste måte å hindre fritidsbåten fra å flykte å skyte hull i skroget på båten eller få stanset motoren på tilsvarende måte. Under disse omstendighetene ville det kunne argumenteres for at maktbruken var nødvendig for å stanse båten, men maktbruken ville i så fall være uproporsjonal.

Ifølge noen kilder skal kapteinen på *I'm Alone* ha vist frem en pistol og gitt uttrykk for at forsøk på å borde, ville bli møtt med motstand.⁴⁴ Dette forholdet er ikke nevnt i avgjørelsen, men i lys av at forfølgelsen hadde pågått i to dager var det tydelig at *I'm Alone* ikke kom til å stanse frivillig. Forutsatt at forfølgelsen var rettmessig, så taler omstendighetene for at det var «necessary» å ty til makt for å få stanset *I'm Alone*.

---

⁴² S.S. «*I'm Alone*», Canada v. United States of America.

⁴³ Ibid., s.1617.

⁴⁴ Keener, «The *I'm Alone* Case and the Doctrine of Hot Pursuit», *North Carolina Law Review* Vol. 7, nr.4, s.413 (1929); Kraska/Perozo, *International Maritime Security Law*, s.761 (2013).

Kommisjonen begrunnet slutningen med at

if sinking should occur incidentally, as a result of the exercise of necessary and reasonable force for such purpose [enforcement], the pursuing vessel might be entirely blameless.” ... But ..., the admittedly intentional sinking of the suspected vessel ... could not be justified by any principle of international law (min tilføyelse).⁴⁵

I denne saken avfyrte *Dexter* flere skudd mot *I'm Alone*. Første skudd var over baugen, de neste i seil og rigg. Etter ordre om å stoppe og advarsel om at skipet ellers ville bli senket, begynte *Dexter* å avfyre skudd direkte mot skroget på *I'm Alone*. Skipet sank som følge av dette, men mannskapet ble reddet med unntak av én som druknet.

Varselsskuddene ble ikke nevnt av kommisjonen, noe som kan tilsi at vilkåret om nødvendighet og vilkåret om proporsjonalitet var oppfylt for denne maktbruken. Det ville også være rimelig i lys av at forfølgelsen hadde pågått i to dager. *Dexters* skudd mot skroget på *I'm Alone* var imidlertid grunnen til at skipet sank. Det er ikke mulig å utlede fra begrunnelsen hvorvidt kommisjonen anså handlingen som unødvendig eller om den var uproporsjonal. Kommisjonen behandler ikke spørsmålet om nødvendighet og proporsjonalitet adskilt, som gjør det vanskelig å skille momentene i hver vurdering fra hverandre. Det kan likevel synes som om det avgjørende momentet i vurderingen var at skipet ble senket med forsett, fremfor selve utfallet av handlingen. Kommisjonen ser ut til å være åpen for at maktbruk som fører til at et skip senkes kan være lovlig, så lenge vilkårene om nødvendighet og proporsjonalitet er oppfylt. Kommisjonen gir imidlertid uttrykk for at når et skip senkes med forsett, er den verken nødvendig eller proporsjonal.

3.4.3 Red Crusader (1962) – kommisjon⁴⁶

Saken *Red Crusader* sto mellom Danmark og Storbritannia. Den danske fregatten *Niels Ebbesen* mistenkte den britiske trålerbåten *Red Crusader* for å drive ulovlig fiske i sonen utenfor Færøyene. Skipet ble stoppet og tatt i arrest, før den ble beordret til å følge med til Thorshavn på Færøyene. Under overfart forsøkte *Red Crusader* å flykte til internasjonalt farvann. *Niels Ebbesen* mottok beskjed fra én av de to tjenestemennene plassert om bord på *Red Crusader* om at han var blitt innelåst. *Niels Ebbesen* begynte da forfølgelse av *Red Crusader*, som fortsatt befant seg i territorialfarvannet. Under forfølgelsen avfyrte *Niels Ebbesen* en rekke skudd mot *Red Crusader*. Forfølgelsen varte helt frem til de møtte et skip fra det britiske sjøforsvaret som bistod dem med forhandling og tilbakeføring av tjenestemennene.

Kommisjonen kom frem til at *Niels Ebbesen* hadde

---

⁴⁵ *I'm Alone* s.1617.

⁴⁶ «Red Crusader», The United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland v. the Kingdom of Denmark.

exceeded legitimate use of armed force on two counts:

- a) firing without warning of solid gun-shot;
- b) creating danger to human life on board the 'Red Crusader' without proved necessity, by the effective firing at the 'Red Crusader' after 03.40 hours.⁴⁷

I sin begrunnelse fremhevet kommisjonen at «other means should have been attempted, which, if duly persisted in, might have finally persuaded» *Red Crusader* til å stanse av egen, fri vilje.⁴⁸ *Red Crusader* hadde, etter at tråleren brøt fra *Niels Ebbesen*, ikke hatt noen form for radiokontakt eller fått noen form for visuelle eller auditive signal fra *Niels Ebbesen*. *Niels Ebbesen* ga *Red Crusader* stoppsignal ved bruk av dampfløyte, men det var først etter at det første varselsskuddet var utløst. Det fremgår av kommisjonens begrunnelse at varselsskudd kan ikke være den første formen for varsling når en båt skal stanses.

Kapteinen på *Red Crusader* anførte at han ikke forstod signalene som ble gitt, og at han trodde signalene var ment for et annet skip. Kommisjonen kom frem til at måten *Niels Ebbesens* hadde brukt sirenene og søkelyset på var tilfredsstillende. Likevel viser dette at varslingen som gis må være tydelig rettet mot det skipet det gjelder og på en måte som fremstår som forståelig for mottakeren.

Det fremgår av kommisjonens slutning at vilkåret om nødvendighet ikke var oppfylt da *Niels Ebbesen* avfyrt skuddene. Dersom slutningen leses i lys av kommisjonens uttalelse om at andre midler skulle ha vært brukt først, så synes det som om varslingskravet er et moment i nødvendighetsvurderingen. Sammenlignet med dampfløyte er skudd over baugen for sterkere maktmiddel å regne. Uten å ha prøvd å stoppe skipet med et signal først, så er det vanskelig å påvise at sterkere maktmiddel faktisk var nødvendig for å stanse skipet. I teorien kan det tenkes at *Red Crusader* ville ha stoppet ved iverksettelse av mildere tiltak slik som bruk av sirene eller søkelys.

I avgjørelsen ser kommisjonen ut til å ha vektlagt at avstanden mellom *Niels Ebbesen* og *Red Crusader* hadde blitt halvert i tiden fra forfølgelsen startet til første varselsskudd ble avfyrt. Dette synes å være et viktig moment i kommisjonens vurdering. Slutningen viser at sedvaneretten ikke har et forbud mot maktutøvelse som kan sette menneskeliv i fare, men at forholdene i *Red Crusader* ikke rettferdiggjorde bruk av sterke maktmidler, ettersom det ikke forelå «proved necessity». Dette er også forenelig med hva kommisjonen i *I'm Alone* kom frem til. Uttrykket «proved necessity» peker også i retning av at det er den håndhevende stat som bærer bevisbyrden for at maktutøvelsen var nødvendig eller proporsjonal.⁴⁹

---

⁴⁷ *Red Crusader* s.538.

⁴⁸ *Ibid.*, s.538.

⁴⁹ Skodvin, *op.cit.*, s.479 (2007).

Resultatet er interessant i lys av at det i tilfellet med *Red Crusader* var to tjenestemenn fanget om bord. Kommisjonen kom frem til at *Red Crusader* hadde til intensjon om å ta dem med til Aberdeen, Skottland.⁵⁰ Kommisjonen kom likevel frem til at «[t]hose circumstances, however, cannot justify such a violent action».⁵¹ Det viser at den nedre terskelen for å anvende de sterkeste maktmidlene, slik som våpenmakt direkte mot skipet, ligger særlig høyt. Kommisjonen foretok ingen særskilt drøftelse av proporsjonalitet. Det kan peke i retning av at dersom maktbruken ikke er nødvendig, så er den heller ikke proporsjonal.

3.4.4 Fisheries Jurisdiction Case (1998) – ICJ⁵²

Spania klaget Canada inn for ICJ grunnet Canadas bruk av makt overfor det spanske skipet *Estai*. Den canadiske kystvakten hadde håndhevet nasjonalt fiskerireglement 245nm utenfor Canadas grunnlinje og dermed i åpent farvann. *Estais* ferdsel ble avskåret av kystvakten, som skal ha avfyrt fire varselsskudd over baugen på skipet. Deretter skal væpnede tjenestemenn ha bordet skipet, undersøkt det og gjort beslag innen skipet ble oppbrakt til canadisk havn. Canada og Spania var ikke medlem av havrettskonvensjonen på det tidspunktet, men Spanias anførsel var at Canada hadde handlet folkerettsstridig.

Domstolen kom frem til at den ikke hadde nødvendig jurisdiksjon, så spørsmålet om maktbruk ble ikke behandlet. Canada hadde reservert seg mot å gi domstolen jurisdiksjon over saker som hadde sitt opphav i Canadas «[c]onservation and management measures» for beskyttelse av fiskebestander «[a]nd the enforcement of such measures».⁵³ Det følger av avgjørelsen at Canadas maktutøvelse overfor *Estai* ble ansett som håndhevelse av Canadas fiskerilovgivning og dermed var omfattet av Canadas reservasjon.

Spania anførte at Canada hadde brutt maktforbudet etter FN-paktens artikkel 2 (4). Spørsmålet ble ikke behandlet, men domstolen understreket likevel at «there is no rule of interpretation which requires that reservations be interpreted so as to cover only acts compatible with international law».⁵⁴ Det er altså ikke gitt at Canadas handlinger var i samsvar med folkeretten, bare at domstolen ikke hadde jurisdiksjon til å avgjøre spørsmålet. Handlingene ble like fullt karakterisert som håndhevelseshandling. Skillet mellom militær makt og makt for håndhevelse blir nærmere omtalt i saken *Guyana v. Surinam* nedenfor.

3.4.5 the M/V «Saiga» (No.2) (1999) - ITLOS⁵⁵

Saken sto mellom Saint Vincent og Grenadinene og Guinea. Oljetankskipet *Saiga* seilte under flagget til Saint Vincent og Grenadinene. Skipet hadde supplert drivstoff til to skip som befant seg innenfor Guineas økonomiske sone, for deretter å legge seg til like utenfor

---

⁵⁰ Ibid., s. 537-538.

⁵¹ *Red Crusader* s.538.

⁵² «Fisheries Jurisdiction Case», Spain v. Canada.

⁵³ Ibid., s.432-433.

⁵⁴ Ibid., avsnitt 79, se også avsnitt 55.

⁵⁵ «The M/V 'Saiga' (No.2) », Saint Vincent and the Grenadines v. Guinea

Guineas økonomiske sone i påvente av en annen fiskebåt som også skulle suppleres med drivstoff. *Saiga* ble uten forvarsel beskyttet av guineansk tollvesen fra en patruljebåt, før tjenestemenn fra den og en annen patruljebåt bordet *Saiga*. På dekk fortsatte skytingen, blant annet ble det avfyrt flere skudd mot skipets motor for å stanse den. Flere av mannskapet på *Saiga* ble påført skade som følge av hendelsen. Guinea begrunnet handlingene med at *Saigas* virksomhet i deres økonomiske sone var i strid med nasjonal lovgivning og at tjenestemennene håndhevet disse reglene.

Havrettstribunalet kom frem til at vilkårene for uavbrutt forfølgelse ikke var oppfylt, siden nasjonal lovgivning ikke kom til anvendelse i den økonomiske sonen. Havrettstribunalet vurderte likevel spørsmålet om maktbruk, der de la til grunn at

Although the Convention does not contain express provisions on the use of force in the arrest of ships, international law ... requires that the use of force must be avoided as far as possible and, where force is unavoidable, it must not go beyond what is reasonable and necessary in the circumstances. Considerations of humanity must apply in the law of the sea, as they do in other areas of international law.⁵⁶

Kravet om at maktbruk «must be avoided as far as possible» og «unavoidable» glir over i hverandre om enn sistnevnte vilkår kan synes å være noe strengere enn det første.⁵⁷ Vilåret «unavoidable» fremhever at terskelen for å anvende makt ligger særlig høyt; det skal være siste utvei. Vilåret kan likevel se ut til å inngå i kravet om nødvendighet ved at maktbruk som er uunngåelig også er nødvendig.

Motsetningsvis er det ikke slik at maktbruk, som er siste utvei, også er proporsjonal. Det kan for eksempel tenkes et tilfelle der kapteinen ved inspeksjon nekter å vise frem skipets dokumenter. Dokumentene er innelåst i et sikkerhetsskap, som ikke lar seg bryte opp. En inspeksjon av skipet avdekker ingen mistenkelige forhold. I det tilfellet ville det ikke være proporsjonalt å true eller bruke fysisk makt mot kapteinen for å få ham til å åpne skapet – ei heller dersom det var siste utvei for å få tilgang på dokumentene.⁵⁸

I tillegg, med henvisning til både *I'm Alone* og *Red Crusader*, redegjorde havrettstribunalet for hvordan bruk av maktmidler ved håndhevelse skal skje ved hjelp av gradvis opptrapping. Havrettstribunalet fremhevet at de mildeste tiltakene skal alltid prøves først. For hvert steg kan maktmidlene øke i styrke; fra visuelle eller auditive signal (søkelys og sirene), til tiltak som ikke påfører skipet skade (varselskudd) og eventuelt videre til tiltak rettet mot selve skipet.⁵⁹ En slik fremgangsmåte ville også bidra til å påvise at makten som ble utøvd var uunngåelig og nødvendig, siden mildere maktmidler ble forsøkt først.

---

⁵⁶ *Saiga*, avsnitt 155.

⁵⁷ Skodvin, *op.cit.*, s.476 (2007).

⁵⁸ Eksempelet har hentet inspirasjon fra Guilfoyle, *op.cit.*, s.281 (2009).

⁵⁹ *Saiga*, avsnitt 156.

Havrettstribunalet kom frem til at «Guinea used excessive force and endangered human life before and after boarding the Saiga, and thereby violated the rights of Saint Vincent and the Grenadines under international law». ⁶⁰ I vurderingen så havrettstribunalet på hvor lett det var å borde skipet og hvilke hindringer de guyanske tjenestemennene møtte da de hadde kommet seg på dekk. *Saiga* var fulltanket og lå dermed lavt i vannet. Det hadde en makshastighet på 10 knop, mens patruljeskipet var motsetningsvis en rasktgående båt. *Saiga* ble bordet uten motstand fra mannskapet.

I vurderingen anvendte havrettstribunalet de samme vilkårene (*unavoidable, necessary og reasonable*) på alle stadier av håndhevelsen. Spørsmålet om hvorvidt vilkårene var oppfylt før og etter *Saiga* ble bordet, ble imidlertid vurdert separat. Det er ikke mulig å lese ut av begrunnelsen hvorvidt momentene som havrettstribunalet vektla, inngikk i vurderingen av nødvendighet eller om de var knyttet til spørsmålet om proporsjonalitet.

Det ble videre understreket at «[c]onsiderations of humanity must apply», men uten at det blir gitt nærmere redegjørelse for hva dette måte innebære. I *Red Crusader* vektla kommisjonen at *Niels Ebbesen* hadde utsatt menneskeliv for unødig risiko. I *Saiga* la havrettstribunalet vekt på at tjenestemennene bordet uten motstand og at de hadde «fired indiscriminately while on the deck .... In using firearms in this way, the Guinean officers appeared to have attached little or no importance to the safety of the ship and the persons on board». ⁶¹ I resonnementet synes det som om havrettstribunalet vektla at våpenmakt ble tatt i bruk uforsvarlig og uten hensyn til skadepotensialet (tap av menneskeliv).

Havrettstribunalet understrekte også at «[w]hatever the circumstances, there is no excuse for the fact that the officers fired at the ship ... without issuing any of the signals and warnings required by international law and practice». ⁶² Dermed fulgte havrettstribunalet opp prinsippet i *Red Crusader* om at det måtte varsles før våpenmakt ble brukt. Det følger likevel unntak for regelen om varsling ved tilfeller som selvforsvar. Det er også et velkjent prinsipp at der omstendighetene innebærer at varsling kan sette liv i fare eller vil være meningsløse, kan maktmiddel anvendes uten varsling. ⁶³

3.4.6 Guyana v. Suriname (2007) – PCA⁶⁴

I *Guyana v. Suriname* behandlet Den faste voldgiftsdomstolen (heretter *PCA*) fastlegging av en maritim grense og spørsmålet om bruk av makt. Partene var Guyana og Surinam, to stater som grenser til hverandre og har hver sin kystlinje. Begge parter hadde påberopt seg

---

⁶⁰ *Saiga*, avsnitt 159.

⁶¹ *Ibid.*, avsnitt 158.

⁶² *Ibid.*, avsnitt 157.

⁶³ Skodvin, *op.cit.*, s.480 (2007), med videre henvisning til FNs rapport A/Conf.144/28/Rev. Det same fremgår av artikkel 9 i FNs Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials, som ble vedtatt under den samlingen; se også Guilfoyle, *op.cit.*, s.285 (2009).

⁶⁴ *Guyana v. Suriname*.

suverenitet over et havområde som fortsatt var omstridt da selskapet CGX begynte prøveboring i området. CGX hadde fått innvilget lisens til boringen fra guyanske myndigheter, noe Surinam protesterte på. I den forbindelse hadde surinamsk marinefartøy oppsøkt CGXs rigg og informert riggen om at de befant seg i surinamsk farvann. Via radiosending ble riggen beordret til å forlate området innen 12 timer «or the consequences will be yours».⁶⁵

Voldgiftsdomstolen kom frem til at «Suriname's action therefore constituted a threat of the use of force in contravention of the Convention, the UN Charter and general international law».⁶⁶ Domstolen begrunnet avgjørelsen med at Surinams handlinger «seemed more akin to a threat of military action rather than a mere law enforcement activity».⁶⁷ Begrunnelsen viser at det trekkes et skille mellom maktbruk som en håndhevelseshandling og militær maktbruk.

Voldgiftsdomstolen viser til *Nicaragua*-saken, der ICJ la til grunn at det var «necessary to distinguish the most grave forms of the use of force (those constituting an armed attack) from other less grave forms» for å avgjøre hvilke regler som kommer til anvendelse for maktutøvelsen.⁶⁸ Trusselen om ulovlig maktbruk er sidestilt med utøvelsen av den.⁶⁹ Uten at det er klart hvordan voldgiftsdomstolen vektlegger uttalelsen fra *Nicaragua*-saken, så fremgår det av et obiter dictum at etter folkerettens regler kan makt anvendes ved håndhevelse, men den må være «unavoidable, reasonable and necessary».⁷⁰ Domstolen kom imidlertid frem til at Surinams handlinger ikke bare brøt havrettskonvensjonen, men også FN-pakten.

I slutningen ser det ut til at voldgiftsdomstolen har kommet frem til at Surinams trussel var «use of force [of] less grave form[s]» (min tilføyelse), som er et brudd på maktforbudet (men ikke *væpnet makt*⁷¹). Dette peker i retning av at det var forhold rundt Surinams handlinger, som gjorde at domstolen ikke anså dem som «mere law enforcement activity».⁷² Prinsippene *unavoidable*, *reasonable* og *necessary*, kommer bare til anvendelse for maktbruk som karakteriseres som håndhevelseshandling. Det fremgår ikke av avgjørelsen hvilke forhold voldgiftsdomstolen vektla i sin vurdering, men avgjørelsen aktualiserer skillet mellom maktbruk som suverenitetshevdelse og maktbruk som håndhevelseshandling.

---

⁶⁵ Guyana v. Suriname, avsnitt 433.

⁶⁶ Ibid., avsnitt 445.

⁶⁷ Ibid., avsnitt 445.

⁶⁸ «Nicaragua», Nicaragua v. United States of America, avsnitt 191.

⁶⁹ «Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons (Advisory Opinion) », avsnitt 47; Guyana v. Suriname, avsnitt 439.

⁷⁰ Guyana v. Suriname, avsnitt 445.

⁷¹ Maktforbudet har et unntak for maktbruk som selvforsvar etter et væpnet angrep fra en annen part, jfr. FN-paktens artikkel 51.

⁷² Ibid., avsnitt 445.

Det følger blant annet av *Nicaragua*-saken at FN-paktens artikkel 2 (4) kodifiserer forbudet mot bruk av makt, eller trussel om maktbruk, som krenker en annen stats suverenitet.⁷³ Havrettskonvensjonens artikkel 301 slår fast at statene ikke skal utøve sine rettigheter og plikter i strid med FN-paktens prinsipper. Det er imidlertid ikke mulig å utlede fra avgjørelsen hvorvidt domstolen baserer slutningen på trusselens karakteristikk (mulig bruk av militær makt), eller om det kommer av at Surinams maktutøvelse var ulovlig fordi det skjedde i et område som tilhørte Guyana (dette ble avgjort i denne saken). Treves mener at sistnevnte tilfellet er trolig hva domstolen la til grunn, og tar til ordet for at maktutøvelsen antakelig ville ha vært lovlig dersom voldgiftsdomstolen hadde kommet frem til at området tilhørte Surinam.⁷⁴

Surinam anførte at handlingene var håndhevelse av statens rettigheter til kontinentalsokkelen. Surinam viste til sakene *Fisheries Jurisdiction Case* og *Saiga*, der maktbruken som var folkerettsstridig likevel ble karakterisert som håndhevelseshandling. I *Guyana v. Suriname* ble det aldri utøvd makt, som gir uttrykk for at dette var et mindre alvorlig tilfelle. Det er imidlertid enkelte forhold i *Guyana v. Suriname* som skiller seg fra de to andre avgjørelsene. I oppgavens videre fremstilling vil disse forholdene bli omtalt nærmere.

Kwast legger til grunn at dersom en stat etter folkerettens regler har håndhevelsesjurisdiksjon, så foreligger det gjerne en presumsjon om at handlingene som utøves for å realisere jurisdiksjonen anses som håndhevelseshandling. Disse handlingene vil som hovedregel ikke karakteriseres som militær makt mot en annen stat.⁷⁵

I både *Fisheries Jurisdiction Case* og *Saiga* var det egne patruljebåter som brukte makt, mens i *Guyana v. Surinam* var det et marinefartøy som beordret riggen bort. Et marinefartøy vil for eksempel være utstyrt med flere våpen enn et patruljefartøy. Bruk av marinefartøy gjør det vanskeligere å skille håndhevelseshandlingene fra suverenitetshevdelse. Likevel er det i følge Allen «the mission, not the uniform worn by the actor, that determines how the force should be classified and which doctrine controls that use of force».⁷⁶ Havrettskonvensjonen åpner for at militære fartøy kan utøve statens håndhevelsesjurisdiksjon, og derfor burde det ikke vektlegges for mye hvilket type skip som håndhever. Imidlertid påpeker Kwast at handlinger som er foretatt av en patruljebåt, gir mindre rom for tvil om det er håndhevelseshandling eller ikke.⁷⁷

I *Fisheries Jurisdiction Case* ble *Estai* oppbrakt for påstått overtredelse av canadisk fiskerilovgivning, mens *M/V Saiga* ble oppbrakt grunnet påstått overtredelse av Guyanas

---

⁷³ *Nicaragua*, avsnitt 190-191.

⁷⁴ Treves, *op.cit.*, s.399-414 del 7(2009).

⁷⁵ Kwast, *op.cit.*, s. 49-91 del 2 (2008).

⁷⁶ Allen, «Limits on the Use of Force in Maritime Operations in Support of WMD Counter-Proliferation Initiatives», *International Law Studies* 81, s.82-83 (2006); se også Weller (red.). *op.cit.*, s.1063 (2015).

⁷⁷ Kwast, *op.cit.*, s. 49-91 del 2 (2008).

tollov. Surinam på sin side viste til en forordning som forbød aktivitet, slik som prøveboring, uten bevilling fra surinamske myndigheter. I alle tre avgjørelser ble det anført at handlingene var del av kyststatens håndhevelse av nasjonal lovgivning. Ser vi på handlingene i *Fisheries Jurisdiction Case* og *Saiga* faller de innenfor den naturlige og rimelige tolkningen av konseptet om håndhevelse, som omfatter «[b]oarding, inspection, arrest and minimum use of force».⁷⁸ Surinams handling har derimot en annen karakter. Marinefartøyet ga riggen en 12-timers frist til å slutte boring og fjerne seg fra området, «or the consequences will be yours».⁷⁹ Det er et forhold som taler for at Surinams handlinger bar større preg av suverenitetshevdelse enn håndhevelse. Dette støttes av domstolens tolkning om at trusselen innebar mulig bruk av militær makt.⁸⁰

At maktutøvelsen i *Fisheries Jurisdiction Case* og *M/V Saiga* skjedde innenfor et havområde som statene ikke hadde nødvendig jurisdiksjon i, var ikke av betydning for maktbrukens karakter som håndhevelseshandling. Dette vil tilsi at Guyanas suverenitet over havområdet der konfrontasjonen oppstod, ikke var avgjørende for voldgiftsdomstolens slutning slik Treves tar til ordet for. Det må likevel medgås at avgjørelsen ikke er klar på akkurat dette.

3.4.7 Philippines v. China (2016) – PCA⁸¹

Filippinene klaget Kina inn for PCA for forhold knyttet til en rekke øyer i Kinahavet. Flere stater har påberopt seg suverenitet over og rettigheter til øyene og havområdet rundt dem. Relevant for oppgavens problemstilling er Filippinenes anførsel om at Kina hadde handlet i strid med havrettskonvensjonen, ved at kinesisk kystvakt hadde skapt fare for kollisjon med filippinske skip. Hendelsene oppstod i territorialfarvannet til øya *Scarborough Shoal*. Spørsmålet om hvem som hadde suverenitet over øya var (og er) omstridt, men domstolen behandlet anførselen uten å ta stilling til spørsmålet.

Anførselen fra Filippinene knyttet seg til to spesifikke hendelser. Ved den første hendelsen hadde kinesisk kystvaktfartøy gjentatte ganger satt kursen mot filippinsk kystvaktfartøy i høy fart på en slik måte at det skapte to meter høye bølger. Ved den andre hendelsen hadde det kinesiske kystvaktfartøyet satt opp farten da den nærmet seg et filippinsk fartøy, på en måte som tvang det filippinske fartøyet til å svinge unna. Dette ble gjentatt flere ganger, og det samme filippinske skipet ble forsøkt blokkert på vei inn mot land.

På grunnlag av at voldgiftsdomstolen anså handlingene som bevisste og gjentatte forsømmelser fra kinesiske kystvaktfartøy, kom domstolen frem til at Kina⁸² hadde brutt

---

⁷⁸ *Fisheries Jurisdiction Case*, avsnitt 84.

⁷⁹ *Guyana v. Suriname*, avsnitt 433.

⁸⁰ *Ibid.*, avsnitt 439.

⁸¹ «Philippines v. China», *The Republic of the Philippines v. The People's Republic of China*.

⁸² Voldgiftsdomstolens begrunnelse var at "the conduct complained of was committed by vessels falling directly under the command and control of the Chinese Government, the Tribunal considers the vessels' behaviour to constitute official acts of China", *Ibid.* avsnitt 1091.

COLREGS og som en følge av dette også hadde brutt havrettskonvensjonens artikkel 94.⁸³ COLREGS er internasjonal regulering for å forebygge kollisjoner på havet. Den fastlegger alminnelige sjøfartsregler. Domstolen begrunnet slutningen med

while the Tribunal is aware that China's statements suggest that its actions were justified as part of general law enforcement activities ... the Tribunal also recognises that, where the operational requirements of law enforcement ships stand in tension with the COLREGS, the latter must prevail.⁸⁴

Det er ikke mulig å utlede fra avgjørelsen hvorvidt domstolen anså Kinas handlinger som håndhevelseshandling, men det blir heller ikke avvist. Domstolen tar ikke stilling til spørsmålet, da de kommer frem til at COLREGS regler også gjelder for håndhevende fartøys «operational requirements». Hva som legges i dette uttrykket går ikke voldgiftsdomstolen nærmere inn på. Ut fra en naturlig tolkning av uttrykket ville det vise til kystvaktens driftsmessige behov – de praktiske sidene ved kystvaktens virksomhet, fremfor de rettslige. COLREGS vil i så fall ikke være direkte relevant for spørsmålet om grenser for maktbruk. Saken *Philippines v. China* faller da utenfor oppgavens problemstilling.

4. Avslutning

Havrettskonvensjonen blir noen ganger omtalt som en «paraply-konvensjon» på bakgrunn av dens bestemmelser som ofte er generelle.⁸⁵ Effektiv implementering av bestemmelsene krever gjerne egne reguleringer som utdyper havrettskonvensjonens regler ytterligere. *Fish Stocks Agreement* er et eksempel på en konvensjon som kommer supplerer havrettskonvensjonens bestemmelse om vandrende og langmigrerende fiskebestander.

Havrettskonvensjonens bestemmelser har varierende normativ styrke. I denne oppgaven ble det undersøkt hvilke grenser havrettskonvensjonen setter for kyststatens bruk av makt overfor skip under fremmed flagg. Havrettskonvensjonen gir utførlige regler om *når* kyststaten kan håndheve og *overfor hvem* den kan håndheve. Likevel er konvensjonens regler for selve utøvelsen av jurisdiksjonen knapp og omtaler ikke maktbruk direkte.

Det er flere tilnærminger til hvordan samspillet mellom sedvaneretten og havrettskonvensjonen kan beskrives. På den ene siden kan man legge til grunn at havrettskonvensjonen ikke regulerer grensene for maktbruk tilstrekkelig nok til at en klar rettsregel kan utledes fra den, for deretter å gå videre til sedvaneretten. Sedvanerettens prinsipper må likevel anvendes i kontekst av havrettskonvensjonens bestemmelser. Det kommer av at i vurderingen av nødvendighet vil konvensjonens bestemmelse som kyststaten

---

⁸³ Ibid., avsnitt 1105, 1109.

⁸⁴ *Philippines v. China*, avsnitt 1095.

⁸⁵ Natova, Anna Mihneva, *The Relationship between United Nations Convention on the Law of the Sea and the IMO Conventions*, s.14 (2005).

utleder sin håndhevelsesjurisdiksjon fra være styrende for hvorvidt maktbruken anses som hensiktsmessig. Hvilken type mistenkt overtredelse det gjelder vil også være et moment i vurderingen om proporsjonalitet.

På den andre siden er det flere holdepunkter som taler for at partene ved inngåelse av havrettskonvensjonen ønsket at den skulle suppleres av sedvaneretten. Ut fra en slik tilnærming, kan sedvanerettens prinsipper om maktbruk innfortolkes i konvensjonens ordlyd ved at vilkåret «necessary» leses som en henvisning til sedvanerettens regel om at maktbruken skal være «unavoidable, reasonable and necessary».⁸⁶

Gjennom oppgaven har det blitt redegjort for hvordan vilkåret «unavoidable» er et moment ved vurderingen om maktbruken var nødvendig, men ikke for hvorvidt den er proporsjonal. Forholdet mellom vilkåret om nødvendighet og om proporsjonalitet er derimot mer usikkert. Oppfyllelsen av begge vilkår beror i hovedsak på omstendighetene og det kan også synes som om de samme momentene er relevant i begge vurderinger. I folkerettspraksis skilles det ikke mellom vurderingene. Vurderingen av nødvendighet er allerede en form vurdering av proporsjonalitet; hvorvidt maktbruken er rimelig i lys av forholdene rundt. Det er kanskje derfor det er vanskelig å trekke et klart skille mellom vilkårene. Selv om vilkårene delvis overlapper hverandre, så begrenser de maktbruk ved håndhevelse ulikt. Nødvendighet setter den nedre terskelen for *når* makt kan anvendes ved håndhevelse, mens proporsjonalitet sier noe om *hvor mye* makt som kan utøves – en øvre grense. De samme vilkårene anvendes på alle stadier av håndhevelsen, men hvorvidt vilkårene er oppfylt må vurderes separat for hvert trinn av håndhevelseshandlingen.

Gjennomgang av folkerettspraksis har gitt et klarere bilde av hva som ligger i begrepet *makt*. Helt overordnet må det skilles mellom maktbruk som inngår i kyststatens håndhevelse av sine rettigheter, og maktbruk en form for suverenitetshevdelse. Prinsippene for maktbruk som er behandlet i denne oppgaven, gjelder bare for maktutøvelser som inngår i håndhevelseshandlinger. Maktbruk anses vanligvis som håndhevelseshandlinger så lenge de inngår i den naturlige forståelsen av konseptet om håndhevelse; Som inkluderer bording, inspeksjon, oppbringelse og minimum bruk av makt.⁸⁷

Makt finnes i ulike grader. Dette illustreres best ved se for seg en glideskala, der sterke maktmidler hører til den ene siden og midler med liten eller ingen grad av maktbruk hører til den andre.⁸⁸ Havrettskonvensjonen tillater likevel bruk av alle maktmidler, men det følger av sedvaneretten at maktmidlene som anvendes må følge en gradvis opptrapping i styrke. Vurderingen om nødvendighet og proporsjonalitet vil være ulik for de forskjellige maktmidlene, men hvilken skaderisiko de skaper er avgjørende. Det viktigste er at maktutøvelsen skjer på en forsvarlig måte og derfor må det alltid varsles før våpenmakt

---

⁸⁶ Guyana v. Suriname, avsnitt 445.

⁸⁷ *Fisheries Jurisdiction Case*, avsnitt 84.

⁸⁸ Dahl, *op.cit.*, s.164-165 (2009).

anvendes, ellers vil den ikke anses som nødvendighet. Følger kyststaten disse retningslinjer, så har kyststaten i utgangspunktet stor handlefrihet. Samtidig kan det synes som at det er kyststaten som bærer bevisbyrden for at maktutøvelsen var nødvendig og proporsjonal.

Havrettskonvensjonen forutsetter at maktutøvelsen etter konvensjonens regler er i samsvar med FN-paktens maktforbud. Likevel betyr ikke et brudd på havrettskonvensjonen at maktforbudet også er brutt. Hvilket regelregime som kommer til anvendelse beror på maktbrukens karakteristikk, men et brudd på maktforbudet vil også være et brudd på havrettskonvensjonen. Dette kommer av at den øvre grensen for lovlig maktbruk er lavere for havrettskonvensjonen enn FN-pakten.

Prinsippene om maktbruk er i hovedsak utviklet gjennom folkerettspraksis. De fleste sakene som har vært behandlet av de internasjonale tvisteløsningsorganene har vært relativt klare tilfeller av unødvendig eller uproporsjonal maktbruk. Sedvanerettens prinsipper fastsetter derfor en ytre ramme for når maktbruken er folkerettsstridig. Slik gjeldende rett fremstår i dag er det fortsatt et godt stykke igjen før vi nærmer oss klare rettsregler som ikke bare sier når maktbruken er folkerettsstridig, men som også sier når maktbruk ved håndhevelse er *rettmessig*.

5. Kildeliste

5.1 Juridisk teori

- Allen, Craig H. «Limits on the Use of Force in Maritime Operations in Support of WMD Counter-Proliferation Initiatives», *International Law Studies*, 81 (2006) s. 77-139. Hentet fra <https://stockton.usnwc.edu/ils/vol81/iss1/7/>
- Churchill, R.R. og A. V. Lowe. *The law of the sea*, (3. utgave), Manchester: Manchester University Press, 1999 (optrykk 2014)
- Dahl, Irene Vanja. *Norsk fiskerijurisdiksjon overfor utenlandske fiskefartøyer*. (2009), hentet fra <https://munin.uit.no/handle/10037/3636> [09.12.2017]
- Elferink, Alex G. Oude, Donald R. Rothwell, Karen N. Scott et.al. (red.) *The Oxford Handbook of the Law of the Sea*, Oxford: Oxford University Press, 2015.
- Guilfoyle, Douglas. *Shipping Interdiction and the Law of the Sea*. Cambridge: Cambridge University Press, 2009.
- Gammeltoft-Hansen, Thomas og Jens Vedsted-Hansen (red.). *Human Rights and the Dark Side of Globalisation: Transnational law enforcement and migration control*, New York: Routledge (2016)
- Geiss, Robin og Anna Petrig. *Piracy and Armed Robbery at Sea: The Legal Framework for Counter-Piracy Operations in Somalia and the Gulf of Aden*, Oxford: Oxford University Press, 2011.
- Grant, John. *International Law Essentials*, Dundee: Edinburgh University Press, 2014. Hentet fra ProQuest Ebook Central.
- Keener, C. Frazer. «The I'm Alone Case and the Doctrine of Hot Pursuit», *North Carolina Law Review* Vol. 7, nr.4 (1929), s. 413-422, hentet fra <http://scholarship.law.unc.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1207&context=nclr>
- Kraska, James og Raul Pedrozo. *International Maritime Security Law*, Leiden: Martinus Nijhoff Publisher, 2013.

- Kwast, Patricia Jimenez. «Maritime Law Enforcement and the Use of Force: Reflections on the Categorisation of Forcible Action at Sea in the Light of the Guyana/Suriname Award», *Journal of Conflict and Security Law*, Volume 13, nr. 1 (2008), s.49-91, <https://doi-org.pva.uib.no/10.1093/jcsl/krn021>
- Natova, Anna Mihneva. *The Relationship between United Nations Convention on the Law of the Sea and the IMO Conventions*, The United Nations and The Nippon Foundation of Japan Fellow (2005). Hentet fra http://www.un.org/depts/los/nippon/unnff_programme_home/fellows_pages/fello_ws_papers/natova_0506_bulgaria.pdf
- Nordquist, Myron (red.). *United Nations Convention on the Law of the Sea 1982: A Commentary Volume II*, Leiden: Martinus Nijhoff Publishers, 1993 (optrykk 2003).
- Nordquist, Myron (red.). *United Nations Convention on the Law of the Sea 1982: A Commentary Volume III*, The Hague: Martinus Nijhoff Publishers, 1995 (optrykk 2004).
- Nordquist, Myron (red.). *United Nations Convention on the Law of the Sea 1982: A Commentary Volume IV*, Dordrecht: Martinus Nijhoff Publishers, 1991.
- Rothwell, Donald og Tim Stephens. *The International Law of the Sea*, (2. utgave), Oxford: Hart Publishing, 2016.
- Ruud, Morten og Geir Ulfstein. *Innføring i folkerett*, Universitetsforlaget, 2011.
- Shearer, I. A. «Problems of Jurisdiction and Law Enforcement against Delinquency Vessels», *International and Comparative Law Quarterly* vol. 35, nr.2 (1986), s. 320-343. Hentet fra HeinOnline Law Journal Library
- Skodvin, Knut Einar. «Folkerettslege grenser for bruk av makt ved oppbringning av skip under framand flagg», *Lov og rett*, årgang 46, nr. 8 (2007), s. 471-489
- Treves, Tullio. «Piracy, Law of the Sea, and Use of Force: Developments off the Coast of Somalia», *European Journal of International Law*, Volume 20, nr. 2 (2009), s. 399-414, <https://doi.org/10.1093/ejil/chp027>
- Weller, Marc (red.). *The Oxford Handbook of the Use of Force in International Law*, Oxford: Oxford University Press, 2015.

Öberg, Marko Divac. «The Legal Effects of Resolutions of the UN Security Council and General Assembly in the Jurisprudence of the ICJ», *European Journal of International Law*, Volume 16, nr.5 (2005), s. 879–906, <https://doi.org/10.1093/ejil/chi151>

5.2 Lover, konvensjoner og resolusjoner

5.2.1 Norsk rett

1997 Lov 13. juni 1997 nr. 42 lov om Kystvakten (kystvaktloven)

5.2.2 Folkerett

UN Basic Principles Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials (United Nations General Assembly Resolution 34/169). 27 august til 7 september 1990.

SUA-Convention Convention for the Supression on Unlawful Acts against the Safety of Maritime Navigation. London 14. oktober 2005.

COLREGS Convention on the International Regulations for Preventing Collisions at Sea. 20. oktober 1972.

A/Conf.144/28/Rev Eight United Nation Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders. Havana 27. august-7. september 1990.

ICJ-statuttene Statute of the International Court of Justice, San Francisco 24. oktober 1945.

FN-pakten The Charter of the United Nations. San Francisco 26. juni 1945.

Fish Stocks Agreement The United Nations Agreement for the Implementation of the Provisions of the United Nations Convention on the Law of the Sea of 10 December 1982 relating to the Conservation and Management of Straddling Fish Stocks and Highly Migratory Fish Stocks. New York 4. august 1995.

Havrettskonvensjonen United Nations Convention on the Law of the Sea. Montego Bay 10. desember 1982 (engelsk versjon og norsk oversettelse)

UN Code of Conduct United Nations General Assembly Resolution 34/169 «Code of Conduct for Law Enforcement Officials». 17. desember 1979.

Resolution 1816	United Nations Security Council Resolution 1816. 2. juni 2008.
Resolution 1838 2008.	United Nations Security Council Resolution 1838. 7. oktober 2008.
Resolution 1897 2009.	United Nations Security Council Resolution 1897. 30. november 2009.
Resolution 2015 2011.	United Nations Security Council Resolution 2015. 24. oktober 2011.
Wienkonvensjonen	Vienna Convention on the Law of Treaties. Wien 23. mai 1969.

5.3 Rettspraksis

5.3.1 Norsk rett

Rt 2000 s.1811 (Finanger I)

5.3.2 Folkerett

«S.S. 'I'm Alone'», Canada v. United States of America,
United Nations Reports on International Arbitral Awards Vol.III (1935), s. 1609-1618.
 Hentet fra http://legal.un.org/riaa/cases/vol_III/1609-1618.pdf

«Red Crusader», The United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland v. the Kingdom of Denmark,
United Nations Reports on International Arbitral Awards Vol. XXIX (1962), s.521-539.
 Hentet fra <http://dx.doi.org/10.18356/07587bc2-en-fr>

«Nicaragua», Nicaragua v. United States of America,
ICJ Reports 1986, s. 94-150. <http://www.icj-cij.org/files/case-related/70/070-19860627-JUD-01-00-EN.pdf>

«Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons» (Advisory Opinion),
I.C.J. Reports 1996, p. 226-267. Hentet fra <http://www.icj-cij.org/en/case/95/advisory-opinions>

«Fisheries Jurisdiction Case», Spain v. Canada

I.C.J. Reports 1998, s. 432-469. Hentet fra <http://www.icj-cij.org/en/case/96/summaries>

«The M/V 'Saiga' (No.2) », Saint Vincent and the Grenadines v. Guinea,

ITLOS Reports 1999, p. 10. Hentet fra

https://www.itlos.org/fileadmin/itlos/documents/cases/case_no_2/merits/Judgment_01.07.99.E.pdf

Guyana v. Suriname,

United Nations Reports on International Arbitral Awards Vol. XXX (2007), s. 1-144.

Hentet fra <https://www.pcacases.com/web/view/9>

The Republic of the Philippines v. The People's Republic of China,

The Permanent Court of Arbitration, the Hague, 12. Juli 2016. Hentet fra <https://pca-cpa.org/en/cases/7/>

5.4 Andre kilder

United Nations. *Chronological lists of ratifications of, accessions and successions to the Convention and the related Agreements.* (2017),

http://www.un.org/depts/los/reference_files/chronological_lists_of_ratifications.htm [17.11.2017]

NRK. *ESA avviser klage fra snøkrabbefiskere.* (24.10.2017),

https://www.nrk.no/finnmark/esa-avviser-klage-fra-snokrabbefiskere_-1.13718942 [28.11.2017]

Norges Høyesterett. *Fangst av snøkrabbe i Smutthullet kan straffes.* (29.11.2017),

<https://www.domstol.no/no/Enkelt-domstol/-Norges-Hoyesterett/Avgjorelser/siste-avgjorelser/fangst-av-snokrabbe-i-smutthullet-kan-straffes/> [03.12.2017]

United Nations. *Security Council asks nations with military capacity in area to 'actively fight piracy' on high seas off Somalia.* (2008),

<http://www.un.org/press/en/2008/sc9467.doc.htm> [13.11.2017]

OECD. *The Ocean Economy in 2030.* (2016), <http://dx.doi.org/10.1787/d7460f36-no>

[28.11.2017]